

Dub. II. Lateralis.

*An Angelus loquatur sibi ipsi.
Conclusio est affirmativa.*

Albert. de locut. Ang. q. 9. art. 9. Brul. d. 10. q. 5.
L. and. d. 9. q. 9. & 10.

VTERIVS quæritur: Vtrum Angelus loquatur sibi ipsi. Et videtur qd nō, quia probat Philosophus in 1. Polit. qd homo ē magis animal sociale, quā aliquod aliud animal: quod patet, ut ait, ex sermone siue, ex locutione, quæ est ad alterum, sermo ergo, & locutio sunt ad alterū: nullus ergo loquitur sibi.

L. Polit. 1.

Yomo 1.
Cap. 16.
Sup. 2.

Mat. 9.

IN CONTRARIUM est August. 15. de Trinit. qui multipliciter probat, qd homo loquitur sibi iuxta illud Sap. 2. Dixerunt impij cogitantes apud se non recte. Et cum Dominus in Evangelio dixisset Paralitico: Cōfide fili, dimittuntur tibi peccata tua, Scribē hoc audientes dixerunt intra se: Hic blasphemar. Homo ergo loquitur intra se, & loquitur sibi ipsi. Pari ergo ratione, & multo magis hoc faciet Angelus.

Dub. V. Lateralis.

*An Angelus loquatur alteri.
Conclusio est affirmativa.*

Aegid. a cog. Ang. q. 22. D. Tho. 1. p. q. 107. art. 1. Et de Ver. q. 9. art. 4. 5. D. Bonau. d. 10. art. 3. q. 2. Ric. d. 9. q. 3. Sco. d. 9. q. 2. Holkoth. 2. ent. q. 4. Græg. Ar. d. 9. q. 2. Franc. Mayr. d. 9. q. 1. Cap. d. 11. q. 3. Bart. Syb. 2. Dec. c. 8. q. 3.

VTERIVS quæritur: Vtrū vnus Angelus loquat̃ alteri: Et videt̃, qd non, quia duplex est locutio: interior, & exterior. Interior quidē locutio, quæ sit in mente, est idē quod cogitatio: exterior autem est idem, quod vocis prolatio. Posset autem distingui & tertiā locutio, quæ esset idem, quod imaginationis formatio, secundum quod Aug. 15. de Trin. c. 11. videt̃ distinguere triplex verbum, videlicet verbū in mente formatum, verbum imaginatum, & in voce prolatū. Si ergo vnus Angelus loquit̃ alii, non erit per verbum in mente formatum, quia sic formare verbum est idem, quod cogitare. essent ergo cogitationes vnus Angeli notæ alteri, qd est inconueniens. nec hoc erit per verbū imaginatum, quia Angeli phantasiā, & imaginationem non habent, cum sint virtutes organice: nec etiam hoc erit per verbum in voce prolatū: quia Angelus linguā corporealem, & organa corporalia, quibus formatur verbum in voce

Tomo 1.
Cap. 11.

A prolatum non habet, sum sit incorporeus.

IN CONTRARIUM est, quod dicitur Esai. 6. q. Seraphin clamabant alter ad alterum, quod esse non poterat, nisi alter alteri loqueretur.

Dub. VI. Lateralis.

*An Angelus loquatur homini.
Conclusio est affirmativa.*

Tho. Aug. d. 10. q. 1. art. 2. Henr. de Assia super Gen. Barth. Syb. 2. Dec. c. 8. q. 1.

VTERIVS quæritur: Vtrum Angelus loquatur homini. Et videtur quod nō, quia eadē ratio vñ esse de loquente, & de locutione, quia cū non possit esse notus loquens; non videt̃, quod possit esse nota locutio. ut quia cor vnus hominis non est notum alteri, locutio hominis, dum est in corde, non potest esse nota alteri. Cum ergo Angeli non sint noti nobis, quia respectu substantiarum separatarum, intellectus noster se habet sicut oculus noctuæ ad lucem diei: locutiones Angelorum nō possunt nobis esse notæ, sed cum locutio sit ad notitiam, & manifestationem faciendam; Angeli non poterunt nobis loqui.

IN CONTRARIUM est, quia ut habetur Lucæ 1. Angelus locutus est Zachariæ. Et ibi eodem capitulo dicitur, qd locutus est beatæ Mariæ.

Resolutio Artic.

Angelorum locutio, & cogitatio differunt. Locutio enim supra verbum addit respectum ad alterum, signa intelligibilia formans; cum autem sibi, vel Deo locuntur, non item.

RESPONDEO dicendum, qd secundum quosdam, voluntas mouet intellectum nostrum tripliciter, videlicet habitualiter, actualiter, & ut ordinatur ad aliud: habitualiter quidē mouet voluntas intellectum, inquantum ex voluntate nostra est, quod in intellectu nostro generetur aliquis habitus. Generantur enim habitus ex operibus, quæ opera non possunt dici nostra, nisi quatenus procedunt a voluntate, & a libero arbitrio: propter quod voluntas dicitur facere ad generationē ipsius habitus, siue sit in intellectu, siue in potentijs alijs. Ad ipsum ergo habitum dicitur voluntas mouere intellectum, prout voluntas cooperatur ad generationem huiusmodi habitus. Secundo voluntas mouet intellectum ad actum, prout intellectus per habitum, & per scientiam, quam habet, procedit in actum: actu confidendo de aliqua natura. Nam cum habitus sit,

Voluntas
quæ mouet
ac intellectū
ex D. Tho.

quo

quo quis potest agere cum vult; ex impio voluntatis est, q̄ ex habitu procedamus in actum.

Locutio triplex.

Tertio voluntas mouet intellectum, prout ordinatur ad aliud: in quantum ex impio voluntatis est, q̄ ea, quæ sunt in intellectu, alijs fiant nota. Secundum hunc ergo triplicem modum motio- nis possumus distinguere triplicem loquelam, vt dicamus, quod quis potest loqui in intellectu suo habitualiter, cum scit, sed non considerat de re scita, & actualiter, cum actu considerat de eo, quod scit. Et potest loqui, prout locutio sua ordi- natur ad alios, cum considerationes suas notifi- cat. In Angelis vero licet volūtas hoc triplici mo- do non moueat intellectum, quia non ad genera- tur in eis habitus scientiæ ex actibus, q̄a nō intel- ligunt per species acquisitas, sed per innatas. Pos- sumus tamen istum triplicem modum loquendi adaptare ad Angelos, vt dicamus, q̄ Angeli lo- quuntur quasi habitualiter, quando habent spe- cies apud se: sed nō actu se cōuertunt, s̄ per eas, nec formant verba in eorum intelligentia ex hu- iusmodi speciebus. Loquūtur autem actualiter: quando actu se conuertunt super aliqua specie, & actu formant verba ex eas: sed tunc loquuntur in ordine ad alios, quādo illa verba formata alijs patefaciunt. Dicunt ergo aliqui, q̄ illa eadē ver- ba, quæ formant in mente, loquunt Angeli alijs, prout per imperium voluntatis ordinantur ad alios. Secundum istos ergo, nihil est aliud locu- tio Angelorum, prout vnus Angelus loquitur alij, nisi ipsa cogitatio angeli, vel ipsum verbum formatum in mente Angeli, cum per imperium voluntatis ipsius Angeli ordinantur ad alios.

Locutio an- gelorū tri- plex.

Sed hoc non v̄r sufficienter dictū. Nam ordo voluntatis vnus Angeli est ignotus alteri Ange- lo. Intellectualis enim, & rationales creaturæ ali- quæ sunt mediæ, aliquæ sunt intimæ, ita, q̄ Ange- li superiores sunt medij inter angelos inferiores, & Deū, & angeli inferiores sunt medij inter nos, & Deum quantum ad intellectum, non propriè quantum ad voluntatem. Illuminationes enim diuinæ, quæ respiciunt intellectum, perueniunt ad nos per angelos, & perueniunt ad Angelos in- feriores per superiores. Dona gratiarum, & ea, q̄ se tenent ex parte voluntatis, immediate fiunt in nobis a Deo. Vnde secundum ordinem volunta- tis non subsumus Angelis, nec angeli inferiores subsumuntur superioribus. Ordo enim voluntatis vnus angeli ignotus est alteri: & ordo voluntatis no- stræ naturaliter, & per se loquendo, ignotus est cuilibet angelo. Dicimus autem naturaliter, quia in Deo, vel ex reuelatione diuina huiusmodi or- do posset angelis esse notus: & dicimus per se, q̄a per signa, & per aliquos effectus posset talis ordo esse notus: immo ista est tota causa, quare cogita- tiones nostræ per se non sunt notæ angelis, & co- gitationes vnus Angeli, quantūcūque inferioris, per se, & naturaliter non sunt notæ alteri an- gelo, quantūcūque superiori, quia ordo volun- tatis vnus creaturæ rationalis, vel intellectualis, ignotus est alteri. Videtur enim angeli verba, q̄ formamus in intellectu nostro, & videt angelus

superior verba, q̄ format in suo intellectu in fe- rior. Sed propter hoc nescit, quid cogitet, nisi for- te in generali, quia nescit ad quid vtatur illis ver- bis formatis. Hoc enim dependet ex solo ordine voluntatis, qui alteri angelo est ignotus. Per ea- dem enim verba formata intelligitur propositio affirmatiua, & negatiua, sicut per eandem speciē intelligitur rectum, & non rectum, siue rectum, & obliquum. Iuxta illud Philosophi in 1, de ani- ma. Rectum est iudex sui, & obliqui. Potest etiā angelus, quantūcūque infimus, in vno verbo multa intelligere, sicut per eandem speciem pos- sunt sibi multa representari: sed ex intentione vo- luntatis est, q̄ conuertat se super hoc, vel super il- lud, angelus ergo superior videns verbum for- matum in mente angeli inferioris, scit qua specie vitur ille angelus ad intelligendum, quia vitur illa specie, ex qua nascitur tale verbum, & ita in generali, de quibus cogitat, quia cogitat de his, quæ habent exprimi per tale verbum, sed cum ex solo ordine voluntatis possit cogitare nunc de hoc, quod habet exprimi per tale verbū, & nunc de alio, quod habet exprimi per idem verbum: & cum possit de talibus cogitare affirmatiue, vel negatiue, nescit angelus quantūcūque superior vnuerſaliter, & p̄ se loquēdo de angelo quantū- cūque inferiori, de quo specialiter cogitet, & vtrum cogitet de illo affirmatiue, vel negatiue. Vt enim in quæſtionibus de cognitione angelo- rum diffusius diximus, Angeli per species vni- uersales cognoscunt particularia, & quod Ange- lus per speciem vnuerſalem nunc, cogitet de hoc particulari, nunc de illo, hoc est prout per impe- rium voluntatis conuertit se nunc super illā spe- ciem, prout est representatiua huius: nunc, vt est representatiua illius. sic etiam ad solum imperiū voluntatis pertinet, quod de illo, de quo cogitat, nunc cogitet affirmatiue, nunc negatiue. Et quia, vt diximus ordo voluntatis vnus Ange- li, naturaliter, & per se loquendo, non est no- tus alteri angelo, ideo ex solo ordine volun- tatis, nō loquitur vnus Angelus alteri, nec pa- tefacit suas cogitationes alteri. Dicemus ergo, q̄ sicut in nobis sunt verba in mente, & expressio- nes verborum per voces, vel per signa aliqua no- ta, & manifesta; sic & in Angelis sunt verba in mē- te, & per aliqua signa nota fiunt expressiones il- lorum verborū. Et rursus: Sicut in nobis, quod est in mēte vno mō, exprimit̄ p̄ signa multiplici- ter, sic & in Angelis, differenter tamē, quia signa, per quæ exprimimus, quod habemus in mente, sunt sensibilia. Sed in Angelis & verba in men- te, & expressiones verborum, siue signa, intelle- ctualia sunt. Potest enim vnus Angelus loqui al- teri solum intellectualiter, absque eo, quod ali- quid sensibilibiter formet. Sicut ergo in nobis per idem in mente possumus intelligere plura, sed il- la plura non per idem exprimuntur in voce: vt in mente quidē non differt oratio affirmatiua, à negatiua, nec differt illud per quod intelligi- tur rectum, & per quod obliquum. ideo quantiū- cūque Angelus videat, quod intellectus se con-

Tex. c. 85.

Quæſtio, de cogn. Aug. ante 2. lib. sent.

Locutio an- gelorū qua- lis.

certit

uertit supra speciem recti . nescit tamen, vtrum cogiter de recto, vel de obliquo : & nescit vtrum cogitet affirmatiuè, vel negatiuè. Sed licet sic sit in mente, non est sic in voce, quia non eodem vocabulo exprimitur rectum, & obliquum : & in voce differt propositio affirmatiua, & negatiua.

Sic & in Angelis, licet per idē verbum possint multa cogitare, possunt formare in mente sua aliqua signa intellectualia exprimentia, quid cogitent per huiusmodi verbum, & erunt vnus verbi multa signa, & multæ expressiones. quia tot signa intellectualia possunt formare in mente, & tot expressiones verborum respectu alicuius verbi, vel respectu alicuius speciei, quot possunt intelligere, vel possunt cogitare per illam, vel per illud verbum : vt quælibet cogitatio habeat suum signum, & suam expressionem.

Species in Angelis.

Verba in angelis.

Dicemus ergo quod in intellectu Angeli sunt & multæ species. quia omnis intelligentia est plena formis, vt dicitur in lib. de Causis. Angelus ergo couertendo se per voluntatem nūc super hanc speciem, nunc super illā, nunc intelligit per hanc speciem, nunc per illam, & cum intelligit per hanc speciem, in mente sua format verbum de illa specie: cum intelligit per aliā, format verbū de alia. Et ista est tota doctrina Augustini, in multis locis in lib. de Trinitate. quod a specie, quæ est in memoria, formatur, & gignitur species in intelligentia. Gignitur enim notitia de notitia: gignitur verbum de specie. Nam de specie, quæ est in memoria & gignitur, verbum, & notitia in intelligentia, ita quod non possumus, nec Angeli possunt actu cogitare, vel intelligere: per aliquā speciem, nisi si rmetur in intelligentia verbum de illa specie. Si igitur nihil formaretur actu in intelligentia de aliqua specie, cū actu intelligit Angelus per illā speciem, sed sufficeret solus notus voluntatis ad hoc faciendum; Angelus quantuncunque superior, nec in generali, nec in speciali sciret, quid cogitat Angelus quantuncunque inferior: sed quia semper formatur ibi aliquod verbum, Angelus superior scit in generali, quid cogitat inferior, quia videt verbū formatum, cui speciei sit simile. Iō scit in generali, quod cogitat de his, quæ habent exprimi, & representari per illam speciem. Sed cum per huiusmodi speciem habeant exprimi, & representari multa, nescit vtrum cogitet de hoc, vel de illo, quod habet sic exprimi, & representari: & nescit vtrum cogitet de illo affirmatiuè, vel negatiuè. Ideo si vnus angelus vult loqui alteri Angelo, & vult ei specificare, & specialiter notam facere cogitationem suam; oportet, quod sicut per voluntatem se conuertit supra speciem, & format verbū, & ex hoc actu cogitat, & intelligit, sic per voluntatem se conuertat super verbum formatum, & formet expressionem verbi. Est enim Angelo collata diuinitus ista virtus, quod potest se conuertere supra speciem, & formare in mente sua aliquem intellectualem cōceptum, qui dicitur verbum. Collatum est etiam sibi diuinitus, quod possit se conuertere super huiusmodi verbum, & formare in mente sua aliquod in-

A telligibile signum, quod dicitur expressio verbi, & tot signa talia intelligibilia respectu alicuius verbi, vel respectu alicuius speciei formare potest, quot potest intelligere per illā speciem, vel per illud verbum. Locutio itaque Angeli, prout vnus angelus loquitur alteri, non est ipsa cogitatio, prout couertens se supra speciem format verbum: nec est sola voluntatis ordinatio, prout solum per voluntatem ordinat huiusmodi verbū ad alium. quia ordo voluntatis in vno angelo, non est notus alteri angelo, sed huiusmodi locutio est, prout angelus conuertit se super huiusmodi verbum, vel super huiusmodi suam cogitationē, & format in mente sua aliquod signum intelligibile, quod est expressio, & manifestatio verbi sui, & cogitationis suæ. Quod enim nos possumus per intellectum, imaginationem, & vocem: potest hoc, & amplius Angelus per intellectum tantum. Ideo sicut nos postquam in mente formauimus verbum, aliquid actu intelligendo, & cogitando; possumus in imaginatione formare aliquid signū, & in voce proferte aliquē sonū, quod est expressio, & manifestatio illius verbi in mente concepti: sic Angelus suo verbo, postquam in mente sua formauit aliquod verbum, aliquid actu intelligendo, & cogitando; potest in eadem mente formare aliquod signū intelligibile, quod per illud verbum intelligit, & cogitat, alteri Angelo manifestando, & exprimendo, & sic ei loqui. Talis ergo signi intelligibilis formatio, & per tale signum intelligibile suæ intellectionis, & suæ cogitationis expressio, est Angelorum locutio, prout vnus Angelus loquitur alteri. quia prout Angelus loquitur sibi, vel prout loquitur Deo, non oportet, quod huiusmodi signa intelligibilia formet. Nam cum Deo sit notus ordo voluntatis angelicæ, & cum huiusmodi ordinem voluntatis notum habeat angelus in se ipso ad hoc, quod angelus loquatur sibi ipsi, sufficit, quod per voluntatem se conuertat super aliquam speciem, & quod verbum formatum ex huiusmodi specie per voluntatem ordinet ad intelligendū, & ad cogitandum aliquid, absque eo, quod formet aliqd aliud signū intelligibile, per quod ulterius exprimat, & manifestetur huiusmodi verbum. Et si hoc sufficit, vt Angelus loquatur sibi, multo magis sufficit, vt patebit, vt loquatur Deo. Sic ergo de locutione Angelorum per signa intelligibilia, prout vnus Angelus loquitur alteri, exponit Glossa, illud Apostoli 1. ad Corin. **D** Si linguis hominum loquar, & angelorum, dicēs, quod angeli loquuntur nobis aliquibus, aut signis. Et enim per quæ loquuntur angeli, & per quæ sibi inuicem suas cogitationes exprimunt: nutus intelligibiles, & signa intelligibilia dici possunt: qualia autem sint huiusmodi signa, vtrum possint dici naturalia, vel solum voluntaria, in quæstionibus nostris disputatis de cognitionibus, de illuminationibus, & locutionibus angelorum est diffusius pertractatum.

Locutio Angeli.

Angelus sibi, & Deo non ita loquitur, vt alteri Angelo.

Corin. 13.

Locutio Angelorum per nutus, & signa. Quæstio de cog. Ang. ante hunc librum edita.

RESP. AD ARG. ART.

Ad primum dicendum, quod loqui est verba formare, per quæ intelligantur ipsæ intellectiones, & ipse cogitationes loquentis, & quia Angelus suas cogitationes intelligit in seipso; Ideo cogitando sibi ipsi loquitur. Sed quia vnus Angelus in alio Angelo non potest cogitationes intelligere in seipsis, nec sufficit solus ordo voluntatis ad hoc, quod illas cogitationes intelligat, quia ordo voluntatis in vno Angelo non est notus alteri Angelo; Ideo ad hoc, quod vnus Angelus loquatur alteri, non sufficit solum cogitare, nec sufficit per solam voluntatem cogitationem illam, ut quidam aiunt, ad alium ordinare, sed oportet per aliqua signa intelligibilia illam cogitationem exprimere.

Et per hoc patet solutio ad secundum, quod cogitationes cordis sunt locutiones: verum est, prout homo vel Angelis loquitur sibi, vel prout loquitur Deo, sed prout homo loquitur alteri homini, vel prout angelus loquitur alteri angelo, vel prout homo loquitur angelo, huiusmodi locutio non est sola cogitatio, quia nisi per aliquod signum manifestetur, & exprimat, cum ipsas cogitationes, etiam nostras Angelus in se non videat, multo magis cogitationes alterius Angeli in speciali per se non cognoscit, cum plura possit cogitare Angelus per vnicū suum verbum intelligibile, quam nos possumus.

Et per hoc patet solutio ad tertium, quia cogitationes cordis sunt locutiones, prout homo, vel Angelus loquitur sibi, vel prout loquitur Deo, non autem prout loquitur alteri.

Et per hoc patet solutio ad quartum, quia sola productio verbi diuini est locutio Dei, prout loquitur sibi, vel prout loquitur in seipso. sed prout loquitur Angelis, vel prout loquitur nobis, oportet, quod Deus per suum verbum aliquid efficiat in Angelis, & aliquid efficiat in nobis, ad hoc quod loquatur angelis, vel ad hoc, quod loquatur nobis. Sic & Angelus sibi loquitur per verbum, quod format in se ipso: & homo etiam hoc modo loquitur sibi ipsi: sed nisi per aliquod signum exprimat huiusmodi verbum; nec homo, nec Angelus ex hoc loquitur alteri homini, vel alteri angelo.

Resolutio Dub. I.

Cum Deus loquitur Angelo, vel nobis, locutio est illuminatio, quamuis ratione differant. cum vero Angelus loquitur sibi, non item. Contra autem, si alteri loquatur, & doceat, si autem non doceat, locutionem illam illuminationem esse non dicimus.

Locutio, &
illuminatio
Angelorum
an idem.

Ad id autem, quod quærebatur: Vtrum locutio spiritualis, vel locutio spirituum sit idem, quod illuminatio; Dicendum quod locutio spirituum potest intelligi, prout Deus loquitur angelo, vel prout loquitur nobis. quia ipse Deus spiritus est: vel potest intelligi, prout An-

Agelus loquitur sibi, vel prout loquitur alteri angelo. Si ergo loquimur de locutione spiritualis, prout Deus loquitur Angelo, vel prout Deus loquitur nobis, semper locutio est illuminatio, licet secundum rationem differat hoc, & illud. Si vero loquamur de locutione, prout Angelus loquitur sibi, nunquam locutio est illuminatio. Sed prout loquitur alteri, potest esse illuminatio, & non illuminatio, ut in prosequendo patebit.

Propter primum sciendum, quod locutio tripliciter potest considerari. Primo secundum se. Secundo, ut refertur ad suum finem. Tercio, ut refertur ad ordinem voluntatis. Est enim locutio patet factio voluntatis loquentis, secundum quidem hæc tria differt locutio Dei, prout loquitur Angelis, vel nobis; a locutione Angeli: prout loquitur sibi, vel alteri Angelo. Nam si consideretur locutio Angeli secundum se, fit per mutationem factam in ipso loquente, ita quod huiusmodi locutio est quædam mutatio loquentis. Nam prout Angelus se conuertit supra speciem, & format inde verbum, vel prout se conuertit super huiusmodi verbum, & format in mente sua aliquod signum intelligibile, per quod exprimit tale verbum, non est sine mutatione ipsius Angeli sic se conuertentis, & sic formantis. Sed Deus non loquitur Angelis, vel nobis per aliquam mutationem factam in se, sed per aliquam mutationem factam in eis, vel in nobis.

Locutio qd.

Secundo differt locutio Dei a locutione Angeli, prout huiusmodi locutio comparatur ad suum finem, quia non est huiusmodi locutio ad hunc finem, ut Deus aliquid patiat, sed solum, ut aliquid agat. Angelus tamen loquitur alteri Angelo, ut aliquid patiat, & aliquid doceatur per ipsum, sicut duo Seraphin clamabant alter, ad alterum, quia alter petebat doceri per alterum.

Tercio differt locutio Dei a locutione Angelorum prout comparatur ad ordinem voluntatis. Est enim locutio Dei ad manifestandum ordinem voluntatis diuinæ, & ad manifestandum quid Deus velit, & quid per Angelos acturus sit Deus, Vnde Grego. 2. Mora. dicit, quod loquitur Deus ad Angelos Sanctos, eo ipso, quod eorum cordibus occulta sua inuisibilia ostendit, & quid agere debeant, in ipsa contemplatione veritatis legunt. Et idem eodem lib. ait, quod Deus Angelis loquitur, cum eis voluntas eius intima in Deo manifestat. Sed Angelus loquitur, cum suam voluntatem alijs manifestat. Et quia longe alia est voluntas Dei, & voluntas Angeli etiam, ut locutio refertur ad voluntatem, differt locutio Dei a locutione Angeli.

Locutio dei
illuminatio
est.

His tribus vijs possumus ostendere, quod cum Deus loquitur Angelis, vel nobis, semper illuminat eos, vel nos: & semper aliquam illuminationem facit in eis, vel in nobis. Nam cum Deus non loquatur angelis, vel nobis per mutationem factam in se, sed per mutationem factam in eis, vel in nobis, cum Dei perfecta sint opera: oportet quod ex ista mutatione per locutionem factam in angelis, vel in nobis, aliqua perfectio fiat, & quia cum per solutionem alicuius intellectus noster perficitur

perficitur, dicitur ex hoc illuminari: bene dictum est, quod locutio Dei ad Angelos, vel ad nos, est illuminatio Angelorum, & nostra.

Secundo hoc idem patet ex secunda differentia. Nam, ut dicebatur, Deus non loquitur angelis, vel nobis, ut aliquid patiat, sed ut aliquid agat in ipsos Angelos, vel in nos, & tunc idem quod prius. Nam actio Dei in creatura, & actio Dei in intellectu angelico, vel nostro, est aliqua perfectio intellectus angelici, & nostri, & per consequens Dei locutio est huiusmodi intellectualis perfectio, & est quædam illuminatio.

Tomo. 31

Tertio hoc idem patet ex tertia differentia. Nam locutio Dei est manifestatio voluntatis Dei, locutio Angeli manifestatio voluntatis Angeli, cum ergo voluntas Dei sit causa omnium rerum, ut dicit Augustinus, 3. de Trinitate. Voluntas autem Angeli non sit causa rerum, manifestatio voluntatis Angeli, quæ sit per locutionem Angeli, ab eo oportet, quod sit manifestatio causæ rerum, sicut est manifestatio voluntatis Dei, quod sit per locutionem Dei. Et quia hoc est illuminari, cognoscere causas rerum; quotiens tunc loquitur nobis, vel Angelis Deus suam voluntatem manifestando, illuminat nos, & Angelos, quia ex hoc innotescit nobis causa rerum, quas acturus est Deus. Divina ergo locutio, cum Deus loquitur nobis, vel angelis, semper est quædam illuminatio. sed cum Angelus loquitur sibi, nunquam, proprie loquendo, est illuminatio, quia Angelus respectu sui ipsius est plenus formis, ut nunquam seipsum moueat essentialiter ad scientiam. Potest enim se mouere ad considerandum, quæ non considerabat, sed non proprie ad sciendum, quod nesciebat. Cum enim homo in seipso per intellectum suum considerando inuenit aliquas vias, & seipsum ducit in scientiam, est ibi aliqua illuminatio, sed hoc non erit in Angelo, qui non intelligit cum discit suum, & seipsum non inducit in scientiam.

Locutio Angelus ad semetipsum.

Restat ergo videre de tertio, cum vnus Angelus loquitur alteri: Vtrum talis locutio sit illuminatio. Dicebatur enim, quod aliquando talis locutio est illuminatio, aliquando non. Nam sicut in nobis Discipulus loquitur Magistro, ut doceatur ab eo, & Magister discipulo docendo ipsum: sic Angelus inferior loquitur superiori, ut doceatur ab ipso. superior inferiori docendo ipsum. Cum ergo queritur: Vtrum, cum vnus Angelus loquitur alteri, talis locutio sit illuminatio; plana est responsio, quia si per talem locutionem docetur alius Angelus, est ibi locutio, & illuminatio, si non docetur, est ibi locutio, sed non illuminatio. Discipulus ergo loquendo Magistro sic loquitur, quod eum non illuminat. sed Magister, ut Magister est, loquendo discipulo, ipsum illuminat. Sic & in Angelis inferior loquens superiori non illuminat ipsum, quia non docet ipsum, sed superior & loquens inferiori potest ipsum illuminare, quia sic loquendo potest ipsum docere. Omnis ergo illuminatio facta Angelo per alterum Angelum, est quædam locutio, quia per lo-

cutionem vnus Angelus alium docet, & illuminat, sed non e converso. Nam non semper cum vnus loquitur alteri, illuminat, & docet ipsum.

Possumus autem, quantum ad præsens spectat, triplicem differentiam assignare inter locutionem & illuminationem secundum quod locutio, quantum ad id, de quo est, triplicem differentiam contrahere potest, ut sit vna differentia, quia aliqua locutio est de vero, & aliqua de falso. Secunda differentia sit, quia locutio, quæ est de vero, & de re ignota, potest esse de pertinentibus ad perfectionem intellectus, & de non pertinentibus. Nam quantumcunque Discipulus diceret Magistro rem veram, & forte rem, quam nesciret, ut quia forte mouit pedem, vel spuit, quia hoc non pertinet ad perfectionem intellectus non diceretur ex hoc illuminare Magistrum, vel docere ipsum, nisi forte secundum quid. Potest esse ergo locutio de re falsa: quia ut Augustinus, dicit 1. 5. de Trinitate: Verbum nostrum non semper gignitur de scientia, sed aliquando gignitur de ignorantia. Multa enim dicimus, quæ ignoramus, & per consequens multa discimus, quæ possunt esse falsa. Sic etiam potest esse locutio de re nota, quia potest quis enarrare alteri, quæ melius nouit audiens, quam narrans.

Locutio, & illuminatio quod differant.

Tomo 3. Cap. 15.

Tertio potest esse locutio de his, quæ non pertinent ad perfectionem intellectus. Cum ergo nullus illuminetur per falsa, nec dicatur illuminari audiendo, quæ iam nouit: nec audiendo, quæ non pertinent ad perfectionem intellectus, cum quis ille loquitur alteri, quod loquitur vera, & quæ non sunt ei nota, & loquitur talia, quæ pertinent ad perfectionem intellectus; si audiens, vel ille, cui loquitur, locutionem illam percipiat, loquens dicitur docere: & ille, cui loquitur, dicitur doceri. Quando autem sic loquitur, quod deficit ibi aliqua prædictarum quatuor conditionum, ut quia vel loquitur non vera, vel loquitur iam nota, vel quæ non pertinent ad perfectionem intellectus: vel loquitur taliter, quod ille, cui loquitur, non percipit quid loquatur: & si est ibi locutio, non est ibi illuminatio.

RESP. AD ARG. DV. I.

Primum dicendum, quod non sequitur, quod si diuina locutio prout loquitur Angelis, vel nobis est eorum illuminatio, vel nostra illuminatio, quod omnis locutio angelorum ad alios Angelos sit illuminatio.

Ad secundum dicendum, quod Angeli inferiores clamant ad superiores, & petunt doceri ab eis: sed ex hoc non sequitur, quod omnis Angelorum locutio sit illuminatio, quia locutio inferiorum ad superiores non est illuminatio. Et si dicatur, quod illa locutio ad illuminationem pertineat: Dicemus, quod locutio inferiorum ad superiores, potest pertinere ad illuminationem; in-

Angelorum clamor qd.

quan-

quantum per huiusmodi locutionem petunt illuminari ab eis. Sed nunquam talis locutio ad illuminationem pertinet, quod sit ipsa illuminatio, immo potest esse talis locutio, quod nec est illuminatio, nec propriè ad illuminationem pertinet. Possunt enim talia loqui per quæ non illuminant se inuicem, nec petunt, ut illuminentur ab inuicem, sed solum per huiusmodi locutionem, suas cogitationes sibi inuicem patefaciunt, quod sufficit ad hoc, quod sit ibi vera locutio, ut hic de locutione loquimur.

Ad tertium dicendum, quod Angeli præpositi siue Angeli superiores, cum inferioribus loquuntur, nunciando eis, quod sentiunt de voluntate Dei, & ex hoc docendo eos diuinam voluntatem, illa locutio est illuminatio, sed non omnis locutio Angelorum est talis, ut potest esse per habita manifestum.

Resolutio Dub. II.

Angelus superior si superiori, vel inferiori loquatur, inferior locutionem illam, nullo reuelante, haud quaquam sciet, sed inferior superiori, uel inferiori loqui non potest, superiore nesciente.

Did autem, quod quærebatur, utrum vnus Angelus possit loqui alteri absque eo, quod omnes alij sciant, & intelligant locutionem illam; Dicendum, quod oportet nos dicere, quod vnus Angelus possit loqui alteri absque eo, quod loquatur omnibus. Nam, ut diximus, Angeli non se inuicem illuminant, nisi prout sibi inuicem loquuntur, nam Angelus superior, ut supra diffusius diximus, loquendo inferiori, & proponendo sibi aliquam veritatem illi ignotam, determinat intellectum eius, & lumen intellectuale ipsius, & per consequens huiusmodi lumen confortat. quia virtus vnita fortior est seipsa dispersa, quod faciendo dicitur ipsum illuminare. talis ergo locutio est illuminatio. Cum ergo Angeli quodam ordine se illuminent, quia supremi immediatè illuminant medios, vel eos, qui sunt proximi sibi, & illi immediatè illuminant alios; sicut damus ordinem in illuminationibus, quia vnus Angelus illuminando aliquem Angelum non ex hoc immediatè illuminat omnes alios: sic oportet dare ordinem in locutionibus, quia ex eo, quod vnus Angelus loquitur alteri Angelo, non oportet ex hoc, quod illam locutionem percipiat quilibet Angelus.

Sed quomodo est hoc, quod locutionem alicuius angeli non possint percipere omnes Angeli, sed solum aliqui angeli, si consideremus ea, quæ sunt in nobis; quædam difficultatem habet, quod quæritur: sunt enim, ut dicebatur, tria in nobis, propter quæ locutionem factam vni non percipit alius; videlicet, obstaculū carnis, distantia localis, & attentio ad id, quod quis loquitur. Quia ergo caro interposita est inter mentem vnus, & men-

Atem alterius, non potest videre vnus, quod alius habet in mēte, nisi per aliqua signa exteriora manifestetur. & quia illa potest dirigere ad vnum, & non ad alium, potest quis loqui vni, & non alij. Et maximè, quia illa exteriora signa non possunt fieri in quantacunque distātia. & ideo cum quis appropinquat localiter vni, & elongat se localiter ab alio, potest suam locutionem patefecere vni, celando eam ab alio. Hoc idem etiam contingit, ut dicebatur, si ad locutionem attendat vnus, & non alius.

B Sed talia non possumus ponere in Angelis, quia inter eos non est obstaculum carnis: ipsi inter se loquuntur intelligibiliter, ubi est abstractio ab hic, & nunc: ubi non potest esse impedimentum per localem distantiam. Ipsi etiam Angeli semper in quadam generalitate habent cognitionem de omnibus, quæ representantur per ea, quæ habent in se. ex qua generali cognitione possunt esse attentī ad omnia, quæ possunt pertinere ad ipsos, licet de illis omnibus specialiter non considerent, sicut ubi aliquis respuerit librum apertum in generali, videret omnes litteras, quæ sunt in pagina aperta illius libri, tamen non posset illam paginam legere, nisi specialiter esset attentus ad aliquam lineam, & aliquam dictionem illius lineæ.

C Huiusmodi ergo generalis aspectus ad totam paginam alicuius libri, licet non sufficiat ad posse distinctè discernere, & distinctè legere, quæ sunt in illa pagina; sufficit tamen, ut nulla nouitas possit fieri in illa pagina, quæ nos lateat: & sufficit ad cognoscendum, ubi habet esse in illa pagina, siqua sit facta nouitas: & ut possimus nos aduertere statim, quæ, & qualis sit illa nouitas. Sic & Angeli ex illa generali cognitione, quam habent de rebus, a qua nunquam cadunt, habent quod non causaliter considerent de rebus: & quod nulla nouitas possit fieri in rebus, de qua non habeant quandam generalem cognitionem, quod nouitas quædam facta est. Illa ergo generalis cognitio facit eos semper esse attentos, ut nulla nouitas fiat, quæ eos lateat, ita, quod ex non attentione, non poterit vnus Angelus ita latenter loqui vni, quod non alij.

D Vel possumus dicere, quod Angeli non intelligunt componendo, & diuidendo, nec cum discursu: ideo intelligendo causas, intelligunt effectus, intelligendo subiectum. intelligunt ea, quæ possunt pertinere ad subiectum. ideo cum custodiunt aliquem hominem, & cum operantur circa ipsum, & specialem considerationem dirigunt ad eum, non solum intelligunt, & cognoscunt substantiam illius hominis, sed etiam intelligunt, & cognoscunt, quæ ille homo agit, & quæ patitur, & quæ sunt circa ipsum, & omnia pertinentia ad eum. intelligendo enim substantiam eius, intelligunt omnia sic pertinentia ad eum, quod totum contingit ex viuacitate, & efficacia intellectus angelici, ut non oporteat eum componere pertinentia ad subiectum cum

Angeli cur intelligendo causas intelligant effectus.

Angeli qñ
i verbo om-
nia cognos-
cant.

Tom. 1.
cap. 19.

D. Thomas.

subiecto, ut intelligat ea, sed intelligendo subiectum, intelligit huiusmodi pertinentia. Et si hoc cognoscit angelus intelligendo alia, multo magis cognoscit intelligendo se, cum ergo intelligat se semper, semper intelligit, quæ pertinent ad se. Locutiones ergo aliorum Angelorum, prout ad se pertinent, vel pertinere possunt, quantum patitur capacitas eius; semper intelligit, & cognoscit, ita ut ex non attentione, non possit unum Angelum latere locutio alterius. Vel possumus dicere, quod in Angelis bonis nunquam potest esse latentia locutionis ex non attentione, ex qua latentia aliquis angelus loquatur uni angelo, & non alij. Nam tunc aliquid nos lateret ex non attentione, quando possemus propria virtute illud cognoscere in proprio genere, ad quod non attendendo, ignoraremus illud, sed angeli boni nihil actu possunt cognoscere in proprio genere, quod non actu videant in Deo. Nam secundum Augu. 11. de Ciuit. Dei. Angeli ipsam creaturam, & seipsos melius vident in Dei sapientia, tanquam in arte, per quam facta sunt, quam in proprio genere, quia in proprio genere distincte, & aperte cognoscunt talia successiue, licet in quadam generalitate cognoscant etiam in proprio genere omnia simul: Deo autem non solum in quadam generalitate, & in quodam modo quasi confuso, sed etiam specialiter, & aperte, & distincte cognoscunt simul omnia, quæ possunt actu considerare, & cognoscere in proprio genere, ita quod quantum ad Angelos bonos ex sola non attentione nulla potest esse latentia, quia per cognitionem, quam habent in verbo de rebus, ad omnia talia sunt attentii, quia ibi omnino clare, & distincte vident. Ex hoc enim oritur, & surgit non attentio, in quantum ex cognitione unius, & ex consideratione eius, retrahitur à consideratione alterius, quod circa cognitionem rerum, quam habent in verbo, non potest contingere. Oportet ergo dare causam, quare unus angelus potest loqui alteri Angelo, quod lateat alium Angelum, aliam à prædictis tribus. Nam nec obstaculum carnis, nec locale distantiam, nec non attentionem, possumus ibi ponere esse huiusmodi causam, & potissime oportet hoc ponere in angelis bonis, in quibus hoc esse ponimus: videlicet, quod boni angeli sic possunt loqui uni Angelo, quod non loquuntur omnibus. Sciendum ergo quosdam dixisse, in angelis bonis, & malis hoc contingere ex ordine voluntatis. Cum ergo unus angelus, siue bonus siue malus vult loqui alicui Angelo, & non alteri, dicunt isti, quod per voluntatem ordinant locutionem suam ad illum Angelum, & non ad alium, & hoc modo loquitur illi, & non alij. Sed, ut est per habita manifestum, ordo voluntatis unius angeli non est notus alteri Angelo, immo oportet, quod aliquid, idest aliquod intellectuale signum fiat in intellectu alicuius angeli, cum vult loqui intelligibiliter alij Angelo, & non sufficit ad hoc solus voluntatis ordo.

A Dicemus ergo, ut aliquantulum iam est tactum, quod sic loqui debemus quantum ad præsens spectat de locutionibus Angelorum sicut de eorum illuminationibus. Sicut enim superiores angeli ab ipso Deo immediate illuminantur, & in ipso vniuersali fonte percipiunt huiusmodi illuminationes: ita quod Deus secundum hunc modum immediate loquitur superioribus angelis, & non inferioribus; sic angeli medij, in quibusdam vniuersalibus conceptibus à superioribus illuminantur, quos vniuersales conceptus inferiores non possunt capere: ita quod secundum hunc modum superiores angeli loquuntur angelis medijs, quod locutionem illam non percipiunt angeli inferiores, nisi quatenus angeli medij locutionem illam inferioribus reuelant: sicut & Deus loquitur Angelis superioribus, quod locutionem illam non percipiunt angeli medij, nisi quatenus superiores medios docent. Hoc ergo modo unus angelus potest loqui alteri, quod non percipit alius, siue bonus, siue malus: sicut vnus homo subtilis potest loqui uni alteri homini subtili, quod locutionem illam non intelligit homo grossus: ita quod latebit hominem hebetem, & grossum, quod non dicitur de subtili. nam vnus homo subtilis in paucis verbis magnam sententiam comprehendit. grossus autem illam sententiam non capiet, nisi ei valde masticetur quod dicitur, & nisi ei dicatur illa sententia per multa verba. Vnde sic se habent subtiles ad grossos, sicut se habent nutrices ad pueros, quæ cum dentibus mastificant, & remasticant cibum, & cum dentibus diuidunt, & rediuidunt bolum, ad hoc quod bolum ille sic tritus, & masticatus, & diuisus, sit proportionatus puero. secundum quem modum innuit Dionys. ultimo de Angelica Hierarchia, superiores Angelos habere dentes respectu inferiorum. quia diuidunt eis conceptus suos, & quod ipsi intelligunt vnitue, & sub vno conceptu, ut possint illud inferiores capere, proponunt eis diuisum, & sub conceptibus multis.

C Quanto ergo Angeli sunt superiores: tanto sub vniuersalioribus conceptibus cognoscunt quæ cognoscunt. Hoc ergo modo aliqui angeli possunt loqui aliquibus alijs angelis, quod tamen locutionem illam non intelligunt omnes, quia superiores angeli per sic vniuersales conceptus possunt loqui medijs, quod sic locutionem illam non percipient infimi. Superior ergo Angelus poterit loqui alij superiori, quod non percipiet inferior, sed inferior non poterit loqui inferiori, quod non percipiat superior: vel inferior non potest loqui alij superiori, vel etiam inferiori, quod locutionem illam non percipiat quicumque superior, quia nullum conceptum potest formare inferior, qui sit tam vniuersalis, quam à superiori capere non possit, quia tunc ageret ultra suam speciem. Et si dicatur, quod hoc potest homo, ergo multo magis poterit hoc angelus: quia poterit grossus loqui subtili,

Exemplum
de nutrice
in pueros.

subtili, vel etiam grosso, quod latebit alium quā tuncunque subtilem, vel grossum. Dicemus quod hoc non est dignitatis in homine, sed est indignitatis. quia cum loquatur per sensibilia signa, interueniente locali distantia, potest quilibet homo loqui cuilibet alteri absque eo, quod percipiat aliquis alius homo, locutio autem Angelorum, quæ ratione dignitatis eorum non impeditur ex locali distantia, hoc modo fieri non potest.

RESP. AD ARG. DVB. II.

Per hoc patet solutio ad obiecta. Nam quod arguebatur, quod nullo modo posset loqui aliquis Angelus, quin perciperet quilibet alius angelus, quia cognitio illius locutionis non impeditur, nec ex obstaculo carnis, ut dicebat argumentum primum: nec ex locali distantia, ut dicebat secundum: nec ex non attentione, ut dicebat tertium. Patet quod præter has causas est dare aliam causam, videlicet, quia angelus superior, siue bonus, siue malus potest loqui alteri Angelo superiori, quod conceptus illos nō cognoscet inferior. Quod autem dicebatur in contrarium, quod homo potest loqui alteri homini, quod latebit alium, ex quo videbatur argui, quod non solum superior angelus alteri superiori, sed etiam inferior inferiori potest latenter loqui, absque eo, quod percipiat alius angelus: sicut non solum homo subtilis subtili, sed grossus grosso, & subtili, potest sic latenter loqui. patet solutio per iam dicta, quia non est simile de hominibus, & de Angelis.

Resolutio Dub. III.

Angelus Deo sex loquitur modis: patefactione cordis, & amoris: admiratione maiestatis: formatione verbi, & expressione verbi formati, & sue virtutis applicatione.

Alias autem quatuor quæstiones, quæ fiebant circa eos, quibus loquitur angelus, ut Vtrum angelus possit loqui Deo, Vtrum sibi, Vtrum alteri Angelo, & Vtrum nobis. Dicere possumus, quod angeli sex modis loqui possunt, quibus omnibus modis loquuntur Deo, sibi autem loquuntur quatuor modis, vel etiam 5. modis. Alijs autem angelis loquuntur duobus modis, nobis autem loquuntur vno modo: Vel cum angeli ad inuicem loquantur duobus modis: ut in prosequendo patebit, vnus illorum modorum diuiditur in plures modos, de quibus modis secundum aliquos modos loquuntur nobis.

Propter primum sciendum, quod 6. modis, quibus loquuntur angeli sunt hi: Loquuntur

Angeli sex modis loqui possunt.

Locutio Angelorum sex modis.

Aenim per suarum affectionum, & suorum desideriorum patefactionem. Nam eo ipso, quod aliquis desiderat aliquid, desiderium illud fit notum alteri, & ex hoc illud desiderium est quædam locutio ad illum, secundum quem modum loquitur Gregor. 2. Mora. dicens: Magnus quippe clamor, magnum est desiderium. tanto enim quisque minus clamat, quanto minus desiderat. Et subdit, quod tanto maiorem vocem quis in aures Dei exprimit, quanto se in eius desiderium plenius fundit. Et ait, quod si desiderium non esset sermo, Prophetia non diceret: Desiderium cordis exaudiuit auris tua. Ipsum ergo desiderium, vel Angelorum, vel animarum, quoddam loqui est, & quidam sermo est, ut secundum tale desiderium angelus, vel anima loquatur ei, cui notum, & patefactum est tale desiderium.

2. sal. p.

BSecundo loquuntur angeli per diuinæ maiestatis admirationem. Nam admirari, & venerari diuinam maiestatem, est quasi quadam voce in laudem eius prorumpere, secundum quem modum loquitur Gregor. 2. Mora. dicens: Vox nanque Angelorum est in laudem conditoris ipsa admiratio intimæ contemplationis. Et idem ibidem ait: Angeli autem loquuntur Deo, cum per hoc, quod super semetipsos respiciunt, in modum admirationis surgunt. Hoc ergo modo Seraphin, & omnes Angeli non cessant clamare, dicentes: Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth, plena est omnis terra gloria eius. Nam dum tantam sanctitatem, & diuinam gloriam admirantur, ex hoc quasi in eius laudem clamant, & prorumpunt, quod Dominus Deus Sabaoth, idest exercituum: Sanctus, & Sanctus est, & replet sua gloria & totam terram, idest vniuersam creaturam.

* Tota terra. i. vniuersa creatura.

CTertio modo loquuntur Angeli, non solum per patefactionem suorum desideriorum, & suæ voluntatis, & non solum per admirationem diuinæ maiestatis, sed etiam per patefactionem cordis sui, & suæ mentis. Nam dominus in Angelis, & in omnibus creaturis rationalibus non solum est scrutans renes, cognoscens eorum affectiones, sed etiam est cognoscens corda, intuens eorum mentem, & intellectum, secundum quem modum loquitur Grego. 2. Mora. dicens, quod respondere omnipotenti, est maiestati eius nihil celare posse. Et licet Gregor, hoc inducat ratione Diaboli, qui hoc modo loquitur Deo, quia ei nihil celare potest, nihilominus tamen, & ipsi boni Angeli sic loquuntur Deo, quia ei nihil celare possunt, licet differenter sit hoc, & illud. quia boni Angeli nec nolunt, nec possunt aliquid celare Deo: Mali verò libenter mala vellunt ei fortè celare, si possent.

DQuarto modo loquitur Angelus per verbi formationem. Nam cum Angelus se conuertit super speciem, quæ est in memoria, exinde format verbum in intelligentia, quæ verbi formatio est quædam locutio, ut Aegid. super ij. Sent. Xx 2 Aug.

Tom. I. c. 10. Aug. ait 15. de Trinitate Dei.

Intellectus
agens nō in-
telligit, sed
electio est
per intelle-
ctum possi-
bilem.

Tom. I. c. 11.

Cap. 10.

Aug. ait 15. de Trinitate Dei.

Aduertendum tamen, quod cum habeamus plures potentias sensitivas deferentes cognitioni, per quas cognoscimus sensibiliter; non tamen habemus, nisi vnam potentiam intellectiuam, per quam cognoscimus intelligibiliter, videlicet intellectum possibilem. Nam intellectus agens non intelligit, sed est quædam vis animæ, in cuius virtute phantasmata mouent intellectum possibilem, sicut nec lux videt, sed est quædam vis corporalis, in cuius virtute colores mouent visum. Et quia ex parte intellectus habemus vnam potentiam cognitiuam, oportet, quod illa potentia, virtutē contineat omnes sensus. Sicut ergo verbum conceptum in mente interius, sensibiliter indicamus per verba exterius prolata (quia verbum, quod foris sonat, signum est verbi, quod intus later, vt dicit Augustinus. 15. de de Trinitate, & etiam per nutus, vel per aliqua signa manualia, vel aliter facta, quia non solum audiendo, sed etiam videndo, potest nobis innotescere voluntas alterius) Sic ipsum verbum interius formatum, & locutio, & visio dici potest. In quantum enim intellectus plenius percipit, quam faciat auditus, ipsa formatio verbi interius quædam auditio, & quædam locutio dici potest. Formando enim in nobis tale verbum, dicimur loqui. Cognoscendo autem verbum formatum, dicimur illam locutionem audire. Sed quia intellectus non solum plenius percipit, quam faciat auditus, sed etiam plenius percipit, quam faciat visus, ita quod quicquid potest visus, & auditus, & ceteri sensus, totum per amplius potest intellectus, ita quod perceptio verbi interius, visio, & auditio dici potest, vt Augustinus probat. 15. de Trinitate, ait enim, quod cum illi dixissent de Christo intra se, quod blasphemabat, sequitur in Euangelio, quod cum vidisset Iesus cogitationes eorum. Illi enim non dixissent intra se, nisi formatio verbi interioris esset, quædam locutio: & Iesus non vidisset cogitationes eorum, nisi in illa locutione esset quædam visio. Locutio ergo exterior, non videtur, sed auditur: interior autem locutio & videtur, & auditur. Formatio ergo verbi interioris, locutio, & visio dici potest. Et quia sic formare verbum interius, non solum competit nobis, sed etiam Angelis, benè dictum est, quod Angeli loquuntur per verbi formationem.

Quintò modo loquuntur Angeli per verbi formati expressionem. nam cum vnus Angelus nō possit videre cogitationes alterius in se; oportet quod cogitationes illas sibi inuicem exprimat per aliquos nutus, & per aliqua signa. Sicut ergo nos verba, quæ formamus interius, exprimimus per aliquos nutus, & per aliqua signa sensibilia, quia alias vnus non posset cognoscere cogitationes alterius; sic Angeli sibi inuicem exprimunt cogitationes suas per nutus, & per signa intelligibilia: ita quod sicut nos loquimur interius cogitando, & per nutus, & per signa sensibilia cogitationes illas exprimendo; sic & Angeli vtroque modo

A loquuntur, & interius cogitando cum formant verbum, & per nutus, & per signa intelligibilia cogitationes illas manifestando, & verba illa exprimendo: secundum quem modum loquitur Glo. prima ad Corinth. quod Angeli loquuntur nutibus, & signis, vt nutus referantur ad visum, signa ad auditum. Signum enim est, aut corde, aut corpore, aut ore expressuum alicuius. sed nutus propriè videntur esse signa visibilia. Si ergo dicimus de hominibus, quod loquuntur per nutus, vel per signa, quia nutus propriè dicuntur signa visibilia; oportet quod signa, vt diuiduntur contra nutus, dicant signa audibilia. In nobis ergo signa audibilia, & nutus non sunt idem, quia non est idem locutio, & visio: & non est idem videre sensibiliter, & audire. Sed quando ista referuntur ad intellectum; vnum, & idem dicunt. Sicut ergo formatio verbi interioris est locutio, & visio. Sic illa, per quæ Angeli intelligibiliter exprimunt suas cogitationes, & patefaciunt sua verba concepta, sunt signa, & sunt nutus: sed sunt signa prout formatio verbi interius est quædam locutio, sunt autem nutus prout formatio huiusmodi verbi est quædam visio.

Corinth. 13.

Sexto modo loquitur Angelus per suæ virtutis ad corporalia, & ad materiam corporalem applicationem. quod tripliciter fieri contingit, vel prout format aliquos sensibiles sonos in aere, vel prout reducit humores, & spiritus, in quibus referuntur phantasmata, ad ipsum organum phantasticum, quorum vtrumque sit cum aliqua materia transmutatione, vel prout virtutem suam applicat ad cælum Emphyreum, vel ad quodcūque corpus sine aliqua transmutatione. omnibus enim his modis per applicationem virtutis suæ ad corporalia Angelus loqui potest. potest enim sonos in aere formare, vel aliquas sensibiles species ibi facere apparere: ex qua formatione, vel ex qua apparitione, potest nobis patefacere voluntatem suam, quæ patefactio quædam locutio dici potest.

Secundo hoc potest facere, non solum in aere exteriori, sed etiam in ipso organo phantastico nostro, vbi similitudines, quas vult, pōt ibi facere apparere, reducendo ad organum phantasticum spiritus, & humores, in quibus referuntur similitudines illæ. Sicut ergo in aere potest formare sonos, & sic loqui nobis; quia quantum ad motum localem natura corporalis obedit angelo ad nutum: ideo potest sic scindere aerem, & sic eum mouere, quod formentur ibi soni secundum voluntatem suam, quod faciendo per huiusmodi sonos, & per huiusmodi verba in aere formata, potest loqui nobis: sic potest spiritus, & humores, vbi referuntur similitudines illorum verborum, vel illorum sonorum, reducere ad organum phantasticum, & ad principium sensitiuum, quod faciendo in ipsa imaginatione nostra loquetur nobis. Sicut & in somnis apparet nobis, quod verba aliqua audiamus, quia similitudines illorum verborum fiunt in organo phantastico nostro, & in imaginatione nostra.

Verba som-
nis audire
quomodo
videamus.

Vt mur

Vtitur. n. in somnis phantasmatibus tanquàm A
rebus. ideo qualia fiunt in imaginatione nostra
in somnis, talia videntur nobis exterioribus sen-
sibus percipere, quòd si per alia signa sensibilia
formata in aere loqueret nobis angelus, vel in-
dicaret nobis voluntatem suam, similitudines et
illorù signorum posset facere in imaginatione,
reducendo humores, & spiritus ad organũ phan-
tasticũ, in quibus tales similitudines referuant.
Potest & per applicationem virtutis suæ ad cor-
poralia loqui angelus tertio modo, quando sic
applicat virtutem suam, q̃ nulla sit transmuta-
tio in corpore ad qđ ipsam applicat. Sicut enim
Angelus potest applicare virtutem suam ad spa-
cium diuersarum quantitatum, vt puta ad spa-
tium magnum, vel paruum: sic potest applicare
huiusmodi virtutem ad spacium diuersarum fig-
urarum, vt puta ad spacium triangulare, vel qua-
drangulare, nulla scissura nec aliqua transmuta-
tione facta in ipso corpore. Sicut ergo secundum
varias litteras, quæ sunt variarum figurarũ, pos-
sumus alijs patefacere mentem nostram, sic se-
cundum diuersas applicationes, quæ possunt ef-
fe diuersarũ figurarum in ipsis corporibus, po-
test vnus angelus alteri suam patefacere mentem.

Cũ ergo queritur qualiter angelus loquatur
Deo, qualiter sibi, qualiter alteri Angelo, quali-
ter nobis, dicere possumus, q̃ omnibus præfatis
modis loquitur Deo. loquitur enim Deo p̃ cor-
dis manifestationem, quia omne cor sibi patet,
loquitur etiam angelus Deo per diuinæ maiesta-
tis admirationem, quia talis admiratio non la-
tet Deum. loquitur etiam per suæ voluntatis, &
per suorum desideriorum patefactionem, & di-
rectionem, quia, vt dicebamus, non solum Deo
cor patet, sed etiam omnis voluntas loquitur.
Loquitur etiam ei per verbi formationem, qđ
idem est, quod ipsa cogitatio. Nā sicut angelus
cogitando, & verba sua in corde formando lo-
quitur sibi, sic per huiusmodi verba formata lo-
quitur Deo. Loquitur insuper Deo p̃ verbi for-
mati expressionem, quia si hoc modo vnus Ange-
lus loquitur alij angelo verba formata per signa
aliqua intelligibilia exprimēdo, & cogitationes
suas hoc modo ei patefaciēdo (quia illa signa in-
telligibilia non latent Deum) illo etiam modo
loquitur Deo. Loquitur etiā angelus Deo per
suæ virtutis applicationem, siue fiat talis appli-
catio cum transmutatione materiæ, sicut formā-
do sonos, vel alia signa intelligibilia faciēdo in
aere, vel etiam reducendo humores, & spiritus,
in quibus referuantur similitudines rerum ad
organum phantasticum, & ad principium sensi-
tium: siue hoc fiat sine transmutatione mate-
riæ, quod fieri potest secundum varias figuras,
virtutem suam applicādo ad aliquod cor-

pus. quia huiusmodi applicationes
non latent Deum; omnibus
præfatis modis loqui-
tur Angelus
Deo.

Resolutio Dub. IV.

Angelus sibi ipsi quatuor, seu quinque modis loqui
potest: cordis patefactione, & quatuor alijs su-
pra recensitis, vt legenti patebit.

NGELVS sibi ipsi loquitur
quatuor, vel quinque modis.
Nam primo modo, qui est per
cordis patefactionem, absque
aliqua alia formatione verbi,
potest dici Angelus loq̃ Deo,

Angelus si-
bi ipsi quot
modis lo-
quatur.

sed non sibi. Scit enim Deus ita cor ipsius ange-
li, quòd ante, quàm formet verba, scit omnia ver-
ba formanda, secundum quem modum, natura-
liter loquēdo, nisi ex reuelatione diuina habeat,
ignorat cor suum. Nam huiusmodi verba for-
manda dependēt ex libero arbitrio, & sunt quæ-
dam futura contingētia, quæ, naturaliter loquē-
do, non sunt nota Angelo. Secundum hoc ergo
potest exponi illud Dionys. 7. de Ange. Hierar.
quòd angeli ignorant virtutes proprias, & sola
diuina sapientia eos perfectē cōprehēdit. Ignor-
rant enim angeli virtutes proprias, quia, natura-
liter loquendo, nesciūt omnia, quæ facturi sunt
per suas virtutes. Alio etiā modo prout ange-
lus loquitur per suæ voluntatis, & suorum desi-
deriorũ patefactionem, aliquo modo Angelus
loquitur sibi, & aliquo modo non. Nam ita se
habet voluntas ad sua desideria, quæ procedunt
ex ea, sicut suo modo se habet mens ad sua ver-
ba, quæ generantur, & concipiuntur in ipsa. Si-
cut ergo angelus, naturaliter loquēdo, nouit om-
nia verba, quæ sunt iam in actu in sua mēte for-
mata, non tamen nouit naturaliter omnia verba
formāda; sic angelus nouit omnia desideria suæ
voluntatis iam facta, sed non nouit naturaliter
omnia fiēda. Si ergo huiusmodi locutio per suæ
voluntatis, & suorum desideriorum patefactio-
nem intelligitur de ipsa voluntate in se, quòd
sit omnino naturaliter nota Angelo ante, quàm
prorumpat in sua desideria, vel intelligitur de
omnibus desiderijs angeli, nō solum formatis,
& factis, sed etiam formandis, & fiendis; Hoc vt
que modo, sicut angelus ignorat suam virtutem
intellectiuam (quia naturaliter nescit omnia, q̃
formanda sunt ex ea) sic naturaliter ignorat suā
virtutē volitiuam, quia ignorat omnia desideria,
q̃ oriuntur ex illa. Hoc ergo modo angelus non
loquitur sibi, nec est notus naturaliter sibi, sed
Deo. Sed si intelligatur talis locutio, quantũ ad
desideria iā facta, vel iā formata, vel iā actu per-
petrata, vel iā actu ab angelo ordinata, secundũ
hunc modũ per desideriorũ patefactionē loquit̃
angelus sibi, quia omnia talia desideria nota sũt
Angelo. Alijs autē quatuor modis videlicet per
diuinæ maiestatis admirationē, per verborũ for-
mationē, p̃ verborũ formatorũ expressionē, per
suæ virtutis ad corporalia applicationē, loquit̃
angelus nō solũ Deo, sed sibi. quia oīa hæc nota
sunt ipsi angelo: ideo dicebamus, q̃ loquitur sibi
quatuor, vel q̃nq; modis. Nā oībus his quatuor
modis sibi ipsi loquit̃, & etiā secundũ illum aliq̃
Aegid. super ij. Sen. X x 3 modum.

Angelus
ignorat vir-
tutes pro-
prias.

Angelus
quot modis
Deo loqua-
tur.

modū, qui sumit secundū suā voluntatis, & desideriorū suorū patefactionē, q̄ Angelus loquat sibi, vt patet: est, vt sic: & est, vt non. Si ergo iste modus cōputet cū illis quatuor modis, angelus loquetur sibi quinque modis, sed si non computetur, dicetur loqui sibi quatuor modis. Bene itaque dictum est, quod Angelus loquitur Deo omnibus sex præfatis modis: sed sibi ipsi loquitur quatuor modis, vel quinque.

Resolutio Dub. V.

Angelus alteri Angelo duobus modis loqui potest. Hoc est, cogitationum, verborumque formarū expressione, suæque virtutis ad corporalia applicatione, sine illius corporis transmutatione.

Angelus alteri
quorū
modis lo-
quitur,

N V S Angelus loquitur alteri duobus modis. Nam per solam cordis patefactionem absque formatione verborū vnus Angelus non loquitur alteri. quia hoc modo etiam naturaliter non loquitur Angelus sibi. Sic etiam per verborum formationem nisi vterius illa verba exprimantur, cum huiusmodi verborum formatio sit idem, quod cogitatio, vnus Angelus non loquitur alteri, quia naturaliter loquendo, cogitationes vnus Angeli non sunt notæ alteri. Et si vnus Angelus non loquitur alteri per cordis patefactionem, nec per solam verborum formationem, consequens est, quod nō loquatur vnus alteri per diuinæ maiestatis admirationem, & per suorum desideriorum patefactionem. quia Angelus cogitando, & verba in se formando, absque eo, quod illa verba aliter exprimat, potest diuinam maiestatem admirari, & potest in sua desideria prorumpere. Si ergo cogitationes Angeli sunt notæ sibi, & non sunt notæ alij Angelo: consequens est, quod Angelus cogitando, & ex cogitatione diuinam maiestatem admirando, & ex tali cogitatione, & admiratione in sua desideria prorumpendo, potest Angelus loqui sibi, sed non dicitur hoc modo loqui alij Angelo, nisi illa desideria, & illas cogitationes, & admirationes per aliqua alia signa alij Angelo patefaciat, loquetur itaque vnus Angelus alij duobus modis, videlicet per suarum cogitationum, & suorum verborum formarum expressionē: & per suæ virtutis ad corporalia applicationē. Postquam enim Angelus cogitando in se verba formauit, potest huiusmodi verba per aliqua signa intelligibilia alij Angelo patefacere, & exprimere, quod faciendo dē loqui illi, & sicut potest vnus Angelus alteri exprimere suās cogitationes, sic potest ei exprimere sua desideria, & suas admirationes. Loquitur itaque vnus Angelus alij per signa intelligibilia suas cogitationes exprimendo. Potest etiam ei loqui per suam virtutem ad corporalia applicando: siue fiat hoc aerē immutando: siue humores, & spiritus, vbi referuntur similitudines sonorum, & rerum ad organum phantasticum reducendo, siue hoc fiat

A per solam suam virtutem absque transmutatione alia ad corpus aliquod applicando. Nouit enim Angelus sonos, & quasunque species formati in aere alius Angelus: & nouit etiam, quos humores, & quos spiritus reducit ad aliquod organum phantasticum, & nouit etiam, quæ similitudines referuntur in illis spiritibus, & humoribus. Si ergo Angelus potest loqui homini, vel aerem exterius commouendo, vel organum suum phantasticum immutando, quia talis commotio facta in aere, vel talis immutatio facta in organo phantastico cuiuslibet hominis, non latet alium Angelum; ideo & sic aerem commouendo, & sic organum phantasticum alicuius hominis immutando, potest non solum loqui homini, sed etiam potest loqui alij angelo. virtutem tamen suam ad corpus aliquod absque transmutatione ipsius corporis applicando, potest loqui angelus Angelo, sed non homini. Videt. n. vnus angelus, ad quod corpus, & qualiter ad corpus applicat virtutē suam alius Angelus: sed homo non potest hoc cognoscere, nec etiam percipere, quando facit, & qualiter facit: cum ipse angelus in sui natura non possit ab homine conspici, nec videri. Loquitur ergo vnus angelus alij duobus modis, videlicet verba in suo corde formata, & cogitationes suas per signa intelligibilia exprimendo, & virtutem suam ad corporalia applicando.

Resolutio Dub. VI.

C *Angelus homini vno tantum modo loqui potest, hoc est, suæ virtutis ad corporalia applicatione. Id autem duobus modis. Id est, vel organum phantasticum immutando, vel aerem commouendo, sed nō absque illius corporis transmutatione.*

N O N loquitur Angelus homini nisi vno modo. quia illa signa intelligibilia, per quæ vnus angelus loquitur alij, nō potest homo videre, nec conspiciere. Solum ergo loquitur angelus homini, virtutē suā ad corporalia applicando. Sed, vt dicebamus, cū iste modus locutionis, q̄ sit p̄ applicationē virtutis, fieri habeat tribus modis, videlicet p̄ aeris commotionē, per immutationē organi phantastici, & per solam applicationem virtutis ad aliquod corpus: absque aliqua transmutatione illius corporis; de his tribus modis angelus potest loqui homini duobus modis tantū. s. vel aerem commouendo, vel suum organum phantasticum immutando: non autem potest ei loqui tertio modo. s. virtutem eius ad corpus aliquod absque transmutatione aliqua applicando. quia tunc oportet, quod homo angelum in sui natura videret, & virtutem eius secundum seipsam conspiceret.

Angelus
vno tantum
modo loquitur hominib.

RESP. AD ARG. DVB. III.

Quod ergo arguebatur, quod Angelus non loquitur Deo, quia loqui est aliquid alteri manifestare. Deo autem nihil manifestare possumus, quia omnia sunt sibi nota; Dicendum, quod eo ipso, quod omnia sunt manifesta Deo, quamuis, nobis etiam inuitis, ita se habeat ipsa notitia, quam habet Deus de corde nostro, & de omnibus, quæ sunt in nobis, dicitur quædam locutio ad Deum. unde non arguit argumentum, quod Angelus non loquatur Deo, sed concludit, quod non loquitur Deo eo modo, quo loquitur alij Angelo. quia alius Angelus, eo inuito nõ potest scire cor eius, nisi sibi per locutionem patefaciat. sed Deo, etiam Angelo inuito, vel etiam dato, quod Angelus noller, patefit sibi cor, & voluntas Angeli, quæ patefactio, quædam locutio dici potest.

RESP. AD ARG. DVB. IIII.

Quod autem arguebatur ad aliam quæstionem, quod Angelus non loquitur sibi; quia secundum Philosophum sermo, & locutio sunt ad alterum; Dicendum, quod sunt ad alterum, & sunt ad seipsum, ut est per habita manifestum.

RESP. AD ARG. DVB. V.

Quod autem arguebatur ad quæstionem aliam, quod Angelus non loquitur alij, nec per verbum formatum in imaginatione, quia imaginatione caret: nec per verbum formatum in aere, quia caret organis corporalibus, quorum est aerem mouere, & ibi verba formare; Dicendum, quod vnus Angelus potest loqui alij, & per ea, quæ formantur in mente, & per ea, quæ formantur in aere, & per ea, quæ formantur in imaginatione. Formantur enim in mente Angeli duo genera verborum: vnum genus pertinet ad Angeli cogitationem: aliud autem pertinet ad suæ cogitationis expressionem. Cum enim Angelus conuertit se super speciem, quam habet in memoria, & format inde verbum in sua intelligentia, talis verbi formatio est ipsa Angeli cogitatio: nec differt cogitatio a verbo, proprie loquendo, in angelo, licet in nobis secundum Augustinum differat. vult enim 15. de Trinitate, quod cogitatio sit verbum informe, propter quod eo. libr. vult, quod cogitatio præcedat verbum nostrum sicut informe præcedit formatum. Cu ergo conuertimur super speciem, quæ est in memoria, & aliquid inde gignitur in intelligentia, quia nostrum intelligere est cum continuo, & tempore, & cum discursu; & prius est imperfectum, quam perfectum; oportet, quod id, quod gignitur in intelligentia ex specie, quæ est in memoria, prius sit informe, quam formatum: & dum est

A informe, dicitur cogitatio secundum Aug. dum est formatum, dicitur verbum. dum enim imperfectè comprehendimus aliquid, dicimur de illo cogitare. Cum autem perfectam noticiam habemus de eo, dicimur de ipso formare verbum. Et quia Angelus in intelligendo non procedit sic de imperfecto ad perfectum, sicut nos: vel non est in eo cogitatio eo modo, quo loquitur Aug. sed verbum; vel si ponimus ibi esse cogitationem, dicemus eam esse idem, quod verbum. Bene dictum est, quod prout Angelus conuertit se super speciem intelligibilem, quam habet apud se, format inde verbum, quod est idem quod cogitatio: & tale verbum in vno Angelo non est notum alteri Angelo, quia nec cogitationes vnus naturaliter sunt notæ alteri, nisi forte in generali, ut superius dicebatur. Sed vltius postquam Angelus conuertit se super speciem intelligibilem, & formauit inde verbum, quod est cogitatio; rursus potest se conuerrere super huiusmodi verbum, & formare aliquod signum intelligibile, quod etiam potest dici verbum, quia est illius verbi formati expressio. Loquitur ergo vnus Angelus alteri per verba formata in mente, non quidem per verba, quæ sunt ipsæ cogitationes, sed per verba, quæ sunt quædam signa intelligibilia, & quæ sunt talium verborum, & talium cogitationum expressiones. Propter quod patet, quod vnus Angelus potest loqui alij per huiusmodi verba, quæ sunt signa quædam intelligibilia formata in mente. Potest etiam loqui per verba, quæ sunt signa sensibilia formata in aere, nam & de ipsis sensibilibus, & de ipsis rebus materialibus Angeli cognitionem habent; & licet Angeli non habeant linguam, & organa huiusmodi corporalia, tamen quia materia corporalis quantum ad motum localem obedit eis ad nutum, ideo possunt sic frangere, & reuerberare aerem, quod fiat ibi soni quicunque secundum voluntatem suam, secundum quem modum potest Angelus loqui homini.

Angelorum verbum duplex.

B Et si talem locutionem factam ab Angelo percipit homo, multo magis percipiunt eam quicunque alij Angeli. Potest etiam tertio modo loqui Angelus Angelo non solum per signa intelligibilia, formata in mente, & per signa sensibilia, formata in aere, sed etiam per signa imaginabilia, formata in imaginatione. non quod ipse Angelus habeat imaginationem, vel organum phantasticum: sed sicut Angelus in aere aliquo, qui non pertinet ad suam substantiam, potest formare signa sensibilia, per quæ loquitur homini, & per consequens Angelis. sic in imaginatione, & in organo phantastico alicuius hominis potest facere, quod fiant aliqua signa imaginabilia, & aliqua similitudines imaginabiles, deducendo humores, & spiritus ad principium sensituum, & ad organum phantasticum, in quibus habent esse tales similitudines, quod faciendo, potest loqui homini, in cuius imaginatione talia format, vel facit, quod talia formantur.

Materia corporis obedit semper Angelis ad nutum quantum ad motum.

Et quia illæ similitudines, & illa signa ima-

Artic. 1. Sol. 67.

Tomo 3. cap. 15. 16.

imaginabilia non sunt ignota alteri Angelo, ideo hoc etiam tertio modo potest vnus Angelus loqui alij. Potest etiam & quarto modo loqui, applicando virtutem suam ad aliquod corpus sine transmutatione illius corporis. quia, vt dicebatur, sine scissura corporis potest virtutem suam applicare ad aliquam partem illius corporis, quæ sit triâgularis, & quadrangularis, & quæ sit pentagona, & quæ habeat quancunque figuram. Et quia potest tot modis talem applicationem variare, potest per talem applicationem omnem conceptionem suam exprimere: secundum quem modum loquendi non potest Angelus loqui hominibus, sed alijs Angelis.

Dicebamus autem supra, quod vnus Angelus loquitur alij duobus modis. hic autem assignauimus quatuor locutionis modos, sed vnus illorū modorum diuiditur in tres. Dicebatur enim, & Angelus loquitur alij, vel per verborū formatorem expressionem, quod sit per signa intelligibilia, quæ Angelus format in sua mente: vel per suæ virtutis applicationem, quod tripliciter fieri contingit, vt est per habita manifestum.

RESP. AD ARG. DVB. VI.

QVOD autem arguebatur ad questionem ultimam, quod Angelus non loquitur homini, quia ex quo non est notus homini Angelus loquens, non potest ei esse nota eius locutio;

Dicendum, quod licet Angelus non sit notus homini secundum suam substantiam, est tamen ei notus, vel potest esse ei notus secundum suos effectus. Potest ergo in ipso aere aliquos sensibiles effectus facere, vel in ipso organo phantastico aliquam immutationem causare, ratione cuius potest loqui Angelus homini,

Dub. I. Litteralis.

SVPER litteram dubitatur: Et primò super illo verbo Diony. de cœlesti Hierarchia, vbi ait, quod illa superiora agmina quantum ad ea, quibus præeminet, vsum exterioris officij nunquam habent.

Contra: Non inuenitur in Dionysii, talis textus.

RESPONDEO dicendum, quod non sunt Diony. verba, sed est sententia. Loquitur enim in pluribus locis de cœlesti Hierarchia verba, per quæ potest haberi talis sententia. Auctoritas autem inducta à Magistro, est Gregorij allegantis Dionysii. non secundum verba, sed secundum sententiam,

Dub. II. Litteralis.

LITTERIVS autem dubitatur super illo verbo: Et putant illi, Michael, &c. quomodo se habeant hæc tria nomina Angelorum, videlicet: Michael, Gabriel, & Raphael.

Dicendum, quod Michael videtur esse de ordine Principatuum, quod patet per Dan. Ecce Michael vnus de Principatibus primis venit in adiutorium meum. Et ibidem in eodem cap. dixit Angelus, qui loquebatur Danieli: Nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael Princeps vester. Michael ergo pertinet ad ordinem Principatuum. Et si aliquando inueniatur, quod pertineat ad ordinem Archangelorum, iuxta illud, quod habetur in canonica Iudæ, quod Michael Archangelus altercabatur cum Diabolo de corpore Moyse, cum archos idem sit, quod Princeps, ibi Archangelus referendus est ad ordinem Principatuum, non ad illum ordinem, quæ communi nomine Archangelos nominamus. * Gabriel autem pertinet ad ordinem Archangelorum. Nam denunciare aliqua est duorum ordinum, videlicet Angelorum, quorum est denunciare minora, & Archangelorum, quorum maiora. Et quia Gabriel missus est, vt nunciaret Mariæ Natiuitatem Domini, & vt nunciaret Zachariæ Natiuitatem Beati Ioannis Baptiste, vt habetur Lucæ. quia ista erant ardua, & magna, de ordine Archangelorū dicendus est esse Gabriel. Et si in scriptura ille Gabriel dicatur Angelus, quia Lucæ, vbi ista tanguntur, dicitur Angelus apparuisse Zachariæ, & Mariæ, hoc est, quia nomine Angelorum intelliguntur omnes Angeli cuiuscunque ordinis sint. ipse tamen Gabriel ad Archangelorum ordinem dicitur pertinere. * Raphael autem secundum quosdam pertinet ad ordinem Angelorum. Nam Raphael fuit ille, qui associauit Filium Thobie.

Ego enim sum Raphael Angelus. Illi enim, qui deputantur ad talia particularia negotia, probabiliter ponuntur ad Angelorū ordinem pertinere. Per illa ergo tria nomina: Michael, Gabriel, & Raphael, exprimuntur tres ordines primæ Hierarchiæ, videlicet Principatus, Angeli, & Archangeli, interpretationes autem horum nominum habentur in littera.

Michael de ordine Principatuum. Dan. 10.

Altercatio Michaelis cum Diabolo.

* Gabriel de ordine Archangelorum.

Lucæ 1.

Lucæ 1.

* Raphael de ordine Angelorū.

Thob. 12.

Dub. III. Litteralis.

LITTERIVS autem dubitatur super illo verbo: Sic & Demonum quædam nomina sunt.

Nam in scriptura plura nomina habentur de malis Angelis, quàm hic ponantur. Nam in Iob malus angelus vocatur Beemoth.

Thobie; vocatur Asmodeus. Apocal. Abaddon,

* Demonum nomina varia.

Iob. 40.

Thobie 1.

Apocal. 9.

In

In Euāgelio autem vocatur Beelzebub. Alibi autē vocatur Beelphegor, de quo hī numeri. 25.

Dicendum, quod non curauit Magister ponere omnia nomina, quibus malus Angelus in Canone nominatur, sed sufficit, quod de illis posuerit aliqua. Vnde & in littera dicitur, quod pluribus alijs nominibus nominatur. Omnibus tamē præfatis nominibus, tam in littera positīs, quā etiam nunc superadditis, competēter malus Angelus nuncupatur: & Dicitur enim Diabolus, i. criminator, Sathā, i. aduersarius, Belial, i. apostata & absq; iugo. Leuiathā, i. additamentum: ratione malorum, quæ continuē fatagit superaddere. Dicitur Beemoth, i. bestialis, Asmodeus, i. plasmatio iudicantis. Nam ab eo plasmatus erat, à quo iudicatus est: Dicitur Abaddon, i. exterminans: Dicitur Beelzebub, i. Deus muscarum. Nā in illo idolo, qđ vocabatur Beelzebub, potissimē dabat responsum Diabolus, quod idolum ratione effusio nis sanguinis in sacrificijs ei oblatīs, vbi ad sanguinem, & immundicias concurrebant multæ muscæ, derisuiuē à iudeis appellat⁹ est Belzebub, i. Deus muscarum, nam Zebub idem est, quod musca. Dicitur est et ille malus Angelus Beelphegor, quia in illo idolo, quod vocatur Beelphegor, simulacrum ignominie responsum dabat.

* Dæmoni
nominum
declatio.
Sathan.
Belial.
Leuiathan.
Beemoth.
Asmodeus.

Abaddon.
Beelzebub.
Alij legūt;
Abaddon.
Apo. 9. Hay
moni tamē
vñ legendū
Labaddon
ex Hebr. in
interpretatio
ne Hieronymi.

DIST. XI.

De Angelorū custodia, custodientiumque profectu.

LLVD QVOQVE
SCIENDVM EST.
Hęc est vltima Distinctio, in qua Magister tractat de Angelis. Tractat enim de custodia Angelorum, quam exercent circa homines. Circa qđ duo facit. qđ primo

agit de huiusmodi Angelorum custodia. Secundo agit de profectu, quem consequuntur Angeli ex huiusmodi custodia. Secunda ibi: {Præterea illud considerari.} Circa primum tria facit, quia primo ostendit, quod Angeli deputati sunt ad custodiam hominum. quod probatur per Euāgelium, vbi dicitur. Angeli eorum, id est qui sunt deputati ad custodiam eorum. Et per Hieronymum dicentem: Magna est dignitas animatum, vt vnaquæque habeat ad suam custodiam Angelum delegatum. Et per Gregoriū volentem, quod vnusquisque habeat vnum Angelū bonum ad sui custodiam deputatum, & vnum malum ad exercitium. Secundo specialiter agit de effectibus huiusmodi custodiæ, quia Angelus nos custodiens ad hunc effectum potissimē conatur, vt hortetur nos ad bonum, sicut malus Ange-

Muth. 19.

Angeli custodes cuiuslibet hominis quot.

lus potissimē ad hoc conatur, vt excitet nos ad malum. Tertio circa huiusmodi Angelorum custodiam mouet quandam quæstionem: Vtrum singuli homines habeant singulos Angelos ad custodiam deputatos. Secunda ibi: {Cum enim omnes Angeli.} Tertia ibi: {Solet autem quæri.}

Pars autem illa, in qua mouet huiusmodi quæstionem, diuiditur in partes quatuor, quia primo mouet quæstionem præfatam: Vtrum singuli homines habeant singulos Angelos custodes. Secundo dicit, vel ostendit, quod oportet vnum, & eundem Angelum esse custodem plurium hominū. Nam cum communiter ponatur, quod tot saluabuntur electi, quot Angeli remanserunt, & quia non tot ceciderunt, quot remanserunt, & cum mali homines, & damnandi ponantur etiam habere Angelos custodes, qui sunt multo plures, quā saluandi; nullo modo sunt tot Angeli, quot erunt homines. sed cum pauci non possint esse custodes multorum: nisi vni custodi deputentur multi custodiendi: oportet vnum, & eundem Angelum esse custodem multorum. Tertio dat duplicem intellectum huiusmodi dicti, quod vnus Angelus sit custos multorum: videlicet, qđ ille, qui fuit custos alicuius hominis post mortem eius: fiat custos alterius. quod ideo addidit hic de diuersis temporibus: vt possit magis apparere saluari, quomodo quilibet homo potest habere suum Angelum custodem: quia licet omnes homines tam præteriti, quā præsentēs, quā etiam futuri, sint plures, quā omnes Angeli: tamen soli præsentēs, & soli illi, qui viuunt: fortē sunt multo pauciores, quā Angeli ita, vt vnusquisque possit habere Angelum custodem suū. Quarto ad pleniorē solutionem quæstionis propositæ, quomodo vnusquisque habeat Angelum custodem suum, ait, quod siue in diuersis temporibus, siue in eodem tempore, vnus Angelus sit custos plurium hominū, nullatenus tamen dubitandum est, quin quilibet homo habeat Angelum custodem suum. Nam & quilibet Monachus habet Abbatem Prælatum suum, quāuis simul, & eodem tempore idem Abbas sit prælatus plurium Monachorū. Secunda ibi: {Sed cū electi tot sint.} Tertia ibi: {Ideoque dici oportet.} Quarta ibi: {Ceterum verò, siue ita sit.} Tunc sequitur illa pars: {Præterea illud considerari.} In qua agit de profectu Angelorum ex huiusmodi custodia. Circa quod tria facit, quia primo mouet quæstionem: Vtrum Angeli in merito, & in præmio proficiant ex huiusmodi custodia. Secundo circa hoc tangit opinionem vnā, quod proficiunt. Tertio tangit opinionem aliam, quod nō proficiunt in merito, vel in præmio, quod mereatur ex hoc amplius præmium, & ampliorem cognitionem Dei, sed solum proficiunt in scientia rerum exteriorum: Secunda ibi: {Quod in meritis proficiant.} Tertia ibi: {Alij autem dicunt.} Pars autem illa, in qua ponit opinionem, quod Angeli proficiunt in merito, & præmio; diuiditur in partes quatuor. quia primo probat hoc per rationem, quod sic proficiant, cum continuē hominibus

Saluandi
quot sunt.

nibus seruiant, & ex hoc in dilectione augmententur. quæ dilectio, & est meritum in quantum per eam merentur: & est præmium in quantum per eam beati fiunt. Secundo probat hoc per auctoritates tam Canonis, quàm Sâctorum, tam noui, quàm veteris testamenti. Tertio obijcit in contrarium per August. dicentem, quod Angelis à seculis fuerunt talia mysteria nota, propter quod non profecerunt in cognitione, & per consequens, ut videtur nec in dilectione nec in præmio. Quarto soluit dictum Aug. videlicet, quod superiores Angeli à seculis sciuerunt aliqua mysteria circa salutem hominum, quæ inferiores ignorauerunt: Nulli tamen sciuerunt omnia huiusmodi mysteria, sed per processum temporis omnes Angeli in cognitione huiusmodi mysteriorum profecerunt: Secunda ibi: {Et quod Angeli proficiant.} Tertia ibi: {His autē contradicere.} Quarta ibi: {Ideoq; ut omnis repugnantia.} Tunc sequitur illa pars: {Alij autem dicunt.} In qua ponit opinionem contrariam, quod Angeli nec in dilectione nec in cognitione post adeptam beatitudinem profecerunt, sed solum profecerunt in scientia rerum exteriorum. Circa quod tria facit. Quia primo ponit huiusmodi opinionem. Secundo subdit, quod prima opinio, quod proficiant, est probabilior: Tertio contra huiusmodi opinionem, quod Angeli in merito & in præmio proficiant, adducit auctoritates Isidori, & Gregorij, & soluit eas. Secunda ibi: {Illud verò, quod ait.} Tertia ibi: {Quibus tamen videntur obuiare.} Et in hoc terminatur sententia præsentis Lectionis: & Distinctionis.

Q V Æ S T. I.

De Angelorum custodia.

QUÆSTIO I. Magister in præsentis Dist. agit principaliter de duobus, videlicet de custodia Angelorum, quam exercent circa homines: & de profectu, si quem consequitur ex huiusmodi custodia: ideo de his duobus quæremus. Circa primum quidem videlicet circa Angelorum custodiam quæremus quatuor. Primo de ipsa Angelorum custodia. Secundo de hominibus custoditis. Tertio de Angelis custodientibus. Quarto de tempore custodiæ.

A

A R T I C. I.

An Angeli ad hominum custodiã deputentur.

Conclusio est affirmatiua.

D. Th. 1. p. q. 113. arti. 1. Et 2. senten. d. 11. q. 1. arti. 1. D. Bon. d. 11. artic. 1. q. 1. Biel. d. 11. q. 1. Alifiod. 2. senten. tr. 4. c. 4. Holkoth. d. 10. q. 4. Aber. de virtut. alsitr. q. 9. art. 5. Barth. Syb. 2. Decret. c. 3. q.

B

B primum sic proceditur: videtur, quod Angeli non deputentur ad custodiam hominum. Nam illi, qui æquabuntur Angelis in contemplatione diuinitatis, non debent Angelos habere custodes, quia videntur æquæ esse digni, sicut & Angeli homines sunt huiusmodi: ergo &c.

Præterea virtus creata est quasi punctus, & quasi nihil respectu virtutis increatæ: Vbi est ergo ipse Deus custos, non indigemus custodia Angelorum, sed ipse Deus est custos hominum, iuxta illud Iob: Quid faciam tibi ò custos hominū? ergo, &c.

Præterea in libro de spiritu, & anima dicitur, quod anima facta est ad imaginem Dei, ut nulla interposita natura a prima veritate formaretur. Si ergo nulla interposita est natura inter Deum, & animam, non erunt Angeli custodes nostri, quia tunc essent medij inter nos, & Deum.

Præterea custodia Angelorum est ad præseruandum nos in gratia, sed ipse Deus immediate per seipsum infundit nobis gratiam: ergo per se ipsum immediate nos custodit in præseruatione diuinæ gratiæ.

IN CONTRARIUM est, quod dicitur in psalmo: Angelis suis mandauit de te, ut custodiant te, quod non esset nisi Angeli ad nostram custodiam essent deputati.

Præterea prouisorius est Deus ad miserendum, quàm ad condemnandum, sed dedit Deus nobis Angelos malos ad nostrum exercitium, qui continuè nos ad malum incitant, iuxta illud Apostoli. Non est nobis colluctatio, &c. ergo multo magis dedit nobis bonos Angelos ad custodiendū, per quos resistatur nequitia spirituum peruersorum.

R E S O L V T I O.

Angelus ad hominem custodiendū constitutus fuit. Idq; ex parte Dei præsertim: hoc est, ex ipsius diuinæ bonitatis communicatione, sapientiæ, dilectionisq; declaratione, nec non vniuersi connexionis. Ex parte in super hominis id factum esse censemus. Intellectus enim, voluntatis, sensualitatis, corporisq; decentia id postulare videtur.

RESPONDEO dicendum, quod ex parte Dei, & ex parte nostra possunt sumi rationes, quod Angeli

Ordo proce-
dendi loquitur.

Angeli sunt nobis ad custodiam deputati. Hoc ergo ordine procedemus in questione proposita, quia ad concludendum intentum ex parte Dei adducemus quatuor rationes. Secundo ad hoc idem enarrabimus alias quatuor rationes ex parte nostra. Tertio adducemus auctoritates ad propositum.

Propter primum sciendum, quod non est ex insufficientia Dei, quod Angeli sint deputati ad custodiam nostram: sicut non est ex insufficientia eius, quod ipse gubernet mundum mediantibus secundis causis, & producat effectus mediantibus secundis agentibus, posset enim, si veller, totum per seipsum facere, quia posset calefacere sine igne, in frigidare sine aqua, & alios effectus facere sine quibuscunque alijs agentibus. sed ut non essent res ociosae, & ne essent destitutae proprijs operationibus, vult, quod coadiutores eius simus: & vult, quod creaturae suae cooperentur sibi in productione suorum effectuum: & vult hoc modo inferiora per superiora reducere, secundum quem modum loquitur Dionysius, 4. de Angelis Hierarchia, quod est in ordine diuino legaliter promulgatum secunda per prima in Deum reduci, quasi dicat, quod haec est lex diuinitatis, & hic est ordo legis diuinae, ut secunda reducantur per prima, id est, inferiora reducantur per superiora: & hoc modo, ut ipse ibidem innuit, nos reducimur in Deum per Angelos. quod sic esse, ut praediximus, ex parte Dei quatuor vijs possumus declarare, ut Prima sumatur ex diuinae bonitatis communicatione. Secunda ex eius sapientiae ostensione. Tertia ex suae dilectionis manifestatione. Quarta ex vniuersi connexione.

Angeli ad custodiam hominum deputati quod de causis.

Prima quidem via est multum generalis, quia concludit generaliter de omnibus, quia, ut praediximus, posset Deus sine secundis agentibus omnes effectus facere, tamen vult dignitatem suam communicare creaturis, & quia non vult, quod creaturae suae ociosae sint: nec vult, quod sint superuacua opera sapientiae suae, non patitur, quod res sint destitutae proprijs operationibus, sed vult, quod superiora agant in inferiora, & vult, quod inferiora reducantur in ipsum per superiora. Et quia Angeli sunt superiores nobis: & sunt medij inter nos, & Deum, vult, quod nos reducamur in ipsum per Angelos, & hoc modo sunt Angeli ad nostram custodiam deputati. Haec enim via de omnibus agentibus generaliter tangitur Sapientia 14. cum dicitur sic: Tu autem Pater omnia gubernas prouidentia. Et subditur: Ostendens, quoniam potens es ex omnibus saluare, etiam si sine rate, quis adeat mare: sed ut non essent vacua opera sapientiae tuae, propter haec etiam exiguo ligno credunt homines animas suas, & transeuntes mare per ratem liberati sunt. Posset enim Deus facere, quod homo sine rate transiret mare, & quod combureretur sine igne, & quod saluaretur sine custodia Angelorum, sed, ut non sint vacua opera sapientiae suae, vult, quod rates, & naues habeant proprium effectum, & quod iu-

Sapientia 14.

uent nos in transeundo mare, ideo homines credunt, & committunt animam suam nauibus, & liberant in transitu maris per naues: sic etiam vult, quod & aliae res habeant suos effectus. Hoc etiam modo vult, quod Angeli habeant suos effectus in nos, & quod custodiant nos tanquam superiores nobis, & quod hoc modo homines reducatur in Deum per Angelos, velut inferiores per superiores.

Secunda via ex parte Dei ad hoc idem sumitur ex ostensione sapientiae suae, quia ut dicitur in 1. Metaphysicae, Sapientis est ordinare, potissime quidem in ordine refulget sapientia sapientis. Ideo Augustinus in Enchiridion exponens illud Genesim 1. Vidit Deus cuncta, quae fecerat, & erant valde bona: ait, quod vnumquodque in se bonum est, sed omnia sunt valde bona, ratione ordinis, qui ibi refulget. Sic ergo in hoc potissime declaratur sapientia sapientis, quod omnia opera sua ordinata sint, & quod omnia secundum ordinem fiant, ut, quod inferiora subsint superioribus, & gubernentur per superiora. Hoc ergo modo Angeli deputati sunt ad custodiam hominum tanquam eorum rectores, & gubernatores. Posset enim Deus sine Angelis homines saluos facere, sed, ut ostendantur opera sapientiae suae ordinata esse, voluit homines tanquam inferiores reducere in ipsum per Angelos tanquam per superiores.

In Proo-
mio.

Tertia via sumitur ex diuinae dilectionis declaratione, nam sicut in hoc manifestatur multum diuina dilectio erga homines, quia suum Filium dedit in redemptionem pro nobis, iuxta illud: In tantum Deus dilexit mundum, ut suum Filium daret. Sic etiam multum manifestatur diuina dilectio, quod & Angelos bonos, qui & secundum naturam, & secundum gratiam sunt prope ipsum, deputat ad nostram custodiam. Ideo dicitur ad Romanos 8. quod sic Deus dilexit mundum, quod Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Deus ergo, ut suam dilectionem manifestaret erga nos, tradidit filium suum pro omnibus, & simul cum ipso filio suum dedit nobis omnia. Multo magis possumus arguere, quod dat nobis Angelos ad nostram custodiam, & ad nostrae salutis consecutionem.

1. Cor. 3.

Rom. 8.

Quarta via ex parte Dei ad hoc idem sumitur ex vniuersi connexione. Videmus quidem ista corporalia, quia habent duplicem quantitatem, molis, & virtutis, & ideo utroque modo sunt connexa, connectuntur quidem secundum quantitatem molis, prout superficies vnius corporis coniungitur superficiei alterius: sicut superficies ignis coniungitur superficiei aeris: & superficies aeris superficiei aquae, ut nullo modo sit dare vacuum. Nam non esse vacuum est tantum bonum, quod annotauerunt sapientes Philosophi, ut patet per Auicennam. quod tractum a vacuo dixerunt esse fortissimum. Tractus enim a vacuo, id est, tractus, ut non sit vacuum, est fortissimus, quia naturam nullo modo patitur

Tractus a vacuo fortissimus.

vacuum. Corporalia ergo sunt coniuncta, & cōnēxa, secundum quantitatem molis, quia inter ea nullo modo est dare vacuum, sed superficies superioris attingit superficiem inferioris.

Alia quidem est coniunctio, & connexio rerū secundum quantitatem virtutis, & hæc connexio est secundum actionem, & passionem: & hoc modo non solum cōiunguntur corpora corporibus, sed spiritus corporalibus, & spiritus spiritibus. Nam secundum actionem, & passionem corpora coniunguntur corporibus, quia corpora superiora agunt in inferiora, & spiritus coniunguntur spiritibus, quia spiritus agunt in seipso, licet non omnino propriè, quia vnus spiritus agit in aliū, prout illuminat aliū, vel aliqua exercet circa aliū. Igitur propter connexionem vniuersi, voluit Deus Angelus deputare ad custodiam hominum, vt essent connexi Angeli, & homines, & aliquas actiones haberent Angeli circa homines.

Angeli deputati ad hominū custodiam.

Adductis quatuor ratiōibus ex parte Dei, quō modo congruum fuit, q̄ Deus deputaret Angelos ad custodiam hominum, volumus adducere quatuor alias rationes ex parte ipsorū hominū: ostendentes hoc esse congruum. Homo enim primò diuiditur in animam, & corpus. In anima vero respectu actionum suarum, prout actiones nostræ sunt morales, & sunt aliqua modo meritorie, vel demeritorie, est assignare tria genera potētiarum, videlicet sensualitatem, intellectum, & voluntatem. q̄ ergo congruum sit, Angelos deputari ad custodiam nostram, ne decipiamur, & ne ledamur à Dæmonibus, quatuor congruitates assignare possumus, vt vna congruitas sumatur ex parte intellectus nostri. Alia ex parte voluntatis. Tertia ex parte sensualitatis. Quarta ex parte corporis.

Angeli intellectus quā sit.

Prima congruitas sic patet. Nam Angelus habens intellectum, quasi deiformem, quia non intelligit componendo, & diuidendo, sed statim intellecto subiecto intelligit prædicatum: nec intelligit discurrendo à principijs ad conclusiones, vel a causa ad effectum, sed statim intellectis principijs intelligit conclusiones, prout spectat ad illū actum intelligendi, secundum quem perficitur intellectus angelicus: & hoc modo intellecta causa, intelligit effectum. Homo ergo habens intellectum sic imperfectum, & in potentia, & habens aduersarium Dæmonem habentem intellectum sic perfectum, & in actu, & tantę efficacię, de leui posset decipi à malo Angelo, siue a Diabolo, nisi haberet bonum Angelum custodientem, & instructum ipsum, ne decipiatur ab aduersario suo.

Secunda congruitas ad hoc idem potest sumi ex parte voluntatis nostræ, quæ de leui est flexibilis ad malum. Congruum ergo fuit, q̄ Deus deputaret Angelos bonos ad custodiam nostram, ne Angeli mali inclinarent voluntatem nostram in malum, quod leuius facerent, nisi assisterent nobis boni Angeli, quantum est de se semper nos

A monentes, & inclinantes in bonum, sicut mali Angeli semper sunt circa nos: & quantum est de se semper nos mouent, & inclinant ad malum.

Tertia congruitas potest sumi ex parte sensualitatis, quæ de se post peccatum primi hominis semper est prona ad malum. Iuxta illud Gen. 3. Sensus enim, & cogitatio humani cordis, in malum prona sunt ab adolescentia sua.

B Quarta autem congruitas potest sumi ex parte corporis nostri. Nam non est potestas super terrā, quæ ei posset cōequari. Posset enim Diabolus, si Deus ei permitteret, omnia corpora nostra destruere in modico tempore, & hoc modo impedire numerum electorum. Bonum ergo fuit dare Angelos ad custodiam hominum, non solum ad præseruandas animas à morte spirituali, sed etiam ad præseruandum corpora à morte carnali. quia Diabolus cum videret hominem in malo statu, vel carentem gratia, posset destruere eum, nisi haberet Angelum bonum, custodientem ipsum, propter quam custodiam multi saluantur, qui non saluarentur. secundum quem modum impletur etiam numerus electorum à Deo præuisus, qui non sic impleteretur.

Adductis rationibus tam ex parte Dei, quā ex parte hominum, congruum fuisse Angelos deputari ad custodiam hominum, volumus adducere auctoritates hoc confirmantes: Decurrit enim Matth. Videte ne contemnatis vnum ex pusillis his: dico enim vobis, quia Angeli cœlestium in cœlis semper vident, &c. vbi dicit Glossa, quod pusilli non sunt contemnendi, quia ad deo chari sunt Deo, quod Angeli sunt eis ad custodiam deputati.

Matth. 23.

C Rursus Ecclesi. dicitur, quod in vnaquaque Gente Deus præpotuit Rectorem, quod Glossa exponens ait, quod præposuit Angelos, quibus commisit Deus custodiam singularum gentium. Ad quod probandum adducit Glossa auctoritatem Deuter. secundum aliam litteraturam. Nam vbi nos habemus: *Constatuere terminos populorum iuxta numerum Filiorum Israel*, littera, quam allegat ibi Glossa dicit: *Statuere terminos gentium iuxta numerum Angelorum Dei.* quod Glossa illa vult intelligi de Angelis ad custodiam gentium deputatis. quia si non esset tantus numerus Angelorum custodientium, quantus est numerus gentium custoditarum, siue hominum custoditorum: quilibet tamen homo dicitur habere suum Angelum custodem, vt patet in quæstionibus literalibus. Nam vnus semper est custos plurium, saltem successiue.

Ecclesi. 5.

Deute. 32.

D **R. E. S. P. A. D. A. R. G.** Ad primum dicendum, quod Angeli non erunt custodes nostri in Patria, sed tunc æquabimur eis, & assumemur ad ordines ipsorum, sed sunt nostri custodes in via, secundum quem modum sunt superiores nobis, tam in gratia, quia habent gratiam perfectam, & consummatam: quā etiam in natura

natura. quia intellectus noster naturaliter est potentia pura in genere intelligibilium, & tenet infimum gradum in genere substantiarum separatarum, & nascitur in umbra intelligentiæ, quia ex coniunctione ad carnem est quadam intelligentia obumbrata, & oritur in Horizonte æternitatis, quia sicut Orizon diuidit in hemispherium superius, & inferius: sic intellectus noster diuidit inter intellectualia. quæ se habent, ut hemisphæriū superius, & sensibilia, quæ se habent, ut inferius. & quia Angeli, qui sunt comprehensores, sunt superiores nobis, ut sumus viatores: ideo dignum est, ut hoc modo deputentur ad custodiam nostram.

Ad secundum dicendum, quod Deus est custos noster, & Angelus est custos noster: quia, ut supra diximus, posset Deus totum, & totaliter per ipsum facere: sed, ut non sint superuacua opera sapientiæ suæ, vult dignitatem suam communicare creaturis, & vult effectus suos agere, mediantibus secundis agentibus, reducendo in seipsum tanquam in supremum infima per media. & quia Angeli secundum aliquem modum accipiendi sunt medij inter nos, & Deum: ideo Deus reducit nos in seipsum per Angelos, tanquam per custodes medios.

Ad tertium dicendum, quod diuersimodè loqui possumus de Angelo, & animā nostra: & aliquo modo accipiendo Angelum, vel aliquo modo loquendo de Angelo, est medius inter Deū, & animam nostram, & aliquo modo non, sed de hoc in sequenti questione dicitur.

Ad quartum dicendum, quod licet Deus immediate infundat nobis gratiam, tamen Angeli possunt nos disponere, & præparare ad susceptionem gratiæ. Nam & vnus homo potest alteri persuadere, & inducere ipsum ad bonum. quod faciendo, aliquid operatur in eo, quo disponit ipsum ad gratiam. Angelus ergo deputatus ad custodiam homi-

nis, semper assistit sibi, retrahendo ipsum à malo, vel inclinando ipsum ad bonum, quod faciendū, dicitur,

quantum est de te, disponere eum ad gratiam, vel præseruare ipsum in gratia.

ARTIC. II.

An omnis homo habeat suum Angelum custodem.

Conclusio est affirmatiua.

D. Th. 1. p. q. 113 arti. 2. & 4. Et 2. senten. d. 11. p. 1. artic. 3. Alber. Magn. de virt. assistr. q. 8. artic. 8. Biel. d. 11. q. 1. Ric. d. 11. q. 1. Th. Arg. d. 10. q. 1. arti. 3. Dur. d. 11. q. 1.

ECVND0 quæritur de custodia Angelorum quantum ad ipsos homines custoditos. Vtrum omnis homo habeat suum Angelum custodem. Et videtur, quod non, quia custodia non adhibetur aliquibus, nisi propter impugnantes. sed homo in statu innocentie non habebat aliquam pugnam: ergo non indigebat aliqua custodia.

Præterea ad hoc adhibetur custodia alicui, ad promouendum ipsum ad bonum. sed Antichristus non poterit promoueri ad bonum, ergo saltem ille non habebit aliquem Angelum custodē.

Antichristus
an habebit
Angelū cu-
stodem.

Præterea si adhibentur Angeli ad custodiam nostrā, hoc est, ne labamur in peccatū, sed pueri ante liberum arbitrium non possunt labi in peccatum, ergo non habent Angelum custodem.

Præterea non potest Angelus esse custos hominis viatoris nisi permittat aliquando eum malefacere. sed custos, permittens custoditum malefacere, est dignus reprehensione: Angeli nō possunt esse digni reprehensione: ergo &c.

IN CONTRARIUM est, quia non solum omnes alij homines, sed etiā ipse Christus, ut videtur, habuit Angelum custodem. quia videtur velle Dionysii. 4. de angelica Hierarchia, quod ipse Christus subdebatur paternis dispositionibus, mediantibus Angelis.

Præterea Lucæ dicitur, quod apparuit Angelus confortans eum. Lucæ 22.

RESOLVTIO.

Angelus non necessitate simpliciter, sed secundum quid, homini dandus erat custodiendo. Id quod diuine prouidentie adscribendum est, sicut de Angelorum custodia Sancti viri, nec non Philosophi locuti sunt. Angelus enim ab animæ infusione datur, ne erret in intellectu, nedeuiet in voluntate, ne in passionibus sensualibus peruertatur, & ne corporeas lesiones indebitè patiatur. Adam igitur, & omnis homo suum habuit Angelum custodem: Christus autem non item; quia huiusmodi custodia non indigebat, sed habuit Angelum solum quantum ad ministerium.

RESPONDEO dicendum, quod in hac questione sic procedemus, quia primo ostendemus, quæ fuit necessitas, quod deputarentur Angeli ad custodiam hominum.

Ordo procedendi in
quest.

Aegid. super ij. Sent. Yy Secun-

Secundo declarabimus, utrum aliqui sapientes Gentiles, vel aliqui gentiliū Philosophi, locuti fuerint de huiusmodi custodia. Tertio patefiet, quod quæstio quærit, videlicet, quod quilibet purus viator habet Angelum bonum deputatum ad custodiam, & malum ad exercitium.

Angelorum
custodia ne-
cessaria se-
cundū quid.

Tomo 1.

Deo nihil
accidit ca-
suale, aut
fortuitum.

Fortuitum,
aut casuale,
nihil respici-
tu Dei. to-
mo 5. cap. 1.

Propter primum sciendum, quod non possumus assignare necessitatem simpliciter, quare deputati sint Angeli ad custodiam cuiuslibet puri hominis, sed secundum istum ordinem, quem videmus, & quantum ad modum, secundum quem Sancti Dei homines asserunt Deum gubernare mundum, quia principia infimorum coniungit infimis supremorum, ut dicit Dionysius. 7. de di. no. & quia reducit infima in suprema per media, ut vult idem Dionysius in de angelica Hierarchia, quantum est ex parte Dei assignabimus necessitatem, diuinam prouidentiam, per quam sic disposuit regere, & gubernare mundum, ut mediantibus superioribus regeret inferiora, ut dicit Augustinus 3. de Trinitate. c. 4. ubi probat diuinam bonitatem esse primam, & supremam causam rerum, secundum quam semper inferiora gubernantur per superiora, ut corporalia per spiritualia, & corpora inferiora per superiora. Deus enim sic ab æterno disposuit, & ordinauit de gubernatione mundi, & regnorum, ut quantum ad ipsum Deum, nihil casuale, nihil fortuitum possit ibi accidere. propter quod Philosophus in de bona fortuna dicit, quod ubi plurimus intellectus, ibi minima fortuna. Quanto enim intellectus est maior, tanto plura videt circa opus suum: & quia illa dicuntur fortuita, & casualia, quæ accidunt præter præuisionem agentis, cum nihil contingat, in mundo a Deo impræuisionem, & impræmeditatum, respectu Dei nihil est fortuitum, & casuale. Unde Augustinus 5. de Ciuitate Dei reprehendit dicentes, quod fato, vel fortuna regantur humana regna, quia non reguntur, nec fato, nec fortuna, sed diuina prouidentia. Sic enim voluit Deus prouidere generi humano, ut homines reducerentur in ipsum Deum per custodiam Angelorum.

Cum ergo quæritur, quæ fuerit necessitas ponendi custodiam Angelorum circa homines, patet, quod si loquamur de necessitate simpliciter non est talem necessitatem dare, quia posset Deus sine Angelorum custodia saluare homines. Sed si loquamur de necessitate prout possumus habere a Sanctis, & prout videmus manifestè, quod Deus gubernat mundum, reducemus huiusmodi necessitatem, quantum est ex parte Dei, in diuinam prouidentiam, quia ab æterno sic præuidit, & sic disposuit gubernare mundum, quod semper infima reducat in suprema per media. Eo ergo modo, quo Angeli sunt medij inter homines, & Deum, homines reducantur in ipsum per Angelos, & per custodiam Angelorum. Sic est ergo ex parte Dei. sed si consideremus ex parte nostra, huiusmodi necessitas est indigentia nostra. Nam, ut patuit in quæstione præcedenti, homo primò diuiditur in animam, & corpus: & in aia ponimus triplex genus potentiae: intellectum, siue rationem;

A voluntatem, quæ est appetitus intellectiuius: & sensualitatem, quæ est appetitus sensituius. Quilibet ergo homo viator indiget Angelorum custodia, vel propter omnia ista quatuor, videlicet propter intellectum, voluntatem, sensualitatem, & propter corpus: vel propter vnum, vel plura istorum.

Viso, quæ fuerit necessitas ponendi Angelorum custodiam circa homines, volumus descendere ad secundum, quod dicebatur declarandum: utrum aliquis de sapientibus, siue de Philosophis gentilibus aliquid tractauerit de hac materia. Ad quod dici potest, quod inter ceteros Gentiles Apuleius in libro, quem fecit de Deo Socratis, hanc materiam valde discussit. Augustinus tamen 8. de Ciuitate Dei. ait, quod Apuleius illum librum, quem fecit de Deo Socratis, appellare, debuit de Dæmone Socratis. Tamen licet secundum aliqua verba illius libri vocari debeat ille liber de Dæmone Socratis: Si tamen vera sunt, quæ ibi scribuntur, proprium nomen libri esset de bono spiritu Socratis. Socrates enim totum se dedit moralibus, ut homo esset bonus, & bene viueret: & dimissis vitijs, adhereret virtutibus.

Non sunt damnandi Philosophi præcedentes Christum, quia lex scripta, data per Moysen, non erat vniuersalis, nec sacramenta illius legis erant vniuersalia, sed populus Hebræorum specialiter obligabatur ad illa. Poterant enim tunc homines saluari in lege naturæ. Potuit ergo Socrates esse bonus homo, & saluari in lege naturæ. Habuit enim Socrates, sicut quilibet alius purus homo, Angelum bonum ad custodiam, & malum ad exercitium. Et si vera sunt, quæ scribuntur sæpe in præfato libro; Angelus ille bonus erat, qui custodiebat Socratem. Apuleius ergo licet librum illum vocasset de Deo Socratis, debuit eum vocare de custode Socratis secundum etiam ea, quæ narrat in libro, quia illum, quæ vocat Deum Socratis, dicit ipsum fuisse custodem Socratis. Descendamus ergo ad verba posita in sæpe dicto libro, ut ex eis iudicare possimus, quæ sunt tenenda de dicto libro. Dicitur enim ibi:

Ex hac igitur sublimiore Dæmonum copia, Plato autumatur, singulis hominibus in vita agenda testes, & custodes singulis additos, qui hominum conspectui semper adsint arbitri, idest, quasi inspectores vitæ, & omnium non modo, idest, non solum modo actorum, verum etiam cogitatorum. Ac ubi, vita edita, temendum est, eundem

gnis. Fides autem Mediatoris poterat ei esse declarata per reuelationem. Sicut quidam Philosophis reuelata sunt ex 1. ad Rom. per traditionem, aut per lectionem 5. Scripturæ. cuiusmodi fuit Plato eius discipulus, 9. lib. Geneseos lectissime perhibet, & Scripturam suis in scriptis inseruisse videtur: ut placet D. P. Augustino. Et ab Eusebio. 11. libr. De præparatione Euangelica capite 6. Moyses africanus non occupatur. Hinc opinio hæc non est spernenda, cum Circuncisio Hebræis tantum data fuerit ex Gene. 17. &c. Huic videtur fauere Paulus ad Roma. 3. dicens: Ad Iudæorum Deus tantum immo, & Gentium, quæ ex 2. ad Rom. legem non habent, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt. Hanc opinionem, seu sententiam optinetur M. Spiritus Vicentinus S. Theologus Doctor, orator, Platonice Doctrinæ non infelix, & nunc vniuersæ familiæ Augustinianæ Procurator, Vide D. P. August. lib. 7. Confess. cap. 9. Et 3. contra Academicos 20. Et libr. 8. de Ciuitate Dei. cap. 11. & ibi vide Lud. Viuum. Vide item Augustinum Streuchum de perenni Philosophia. Vide tandem in Suppl. Chronicorum mira quædam de Platone credentem Christum ex Virgine nasciturum, pro genere humano passurum, & resurrecturum.

Angelorum
custodia
sapientibus
cognita. Vi-
de Plat. in
Timæo, ubi
alloquitur
eos Deus di-
ces: Dii Deo-
rum.

Apuleius de
Deo Socra-
tis.

* Hic Do-
ctor noster Phi-
losofiasia
lege Natu-
ræ saluari
potuisse: ait
idemque d.
28. q. 1. ar. 2.
Nec tamen
D. P. Augu-
stino testa-
gatur, quod
lib. de Natu-
ræ, & Gratia
capi. 2. asse-
uerat iusti-
tiam esse non
posse, nec p-
legem, nec
per naturam,
sed per fi-
dem, & sa-
cramentum
sanguinis
Christi. Id
enim hoc
loco postea
innuit, & d.
26. q. 2. ar. 4.
at in distin-
28. q. 1. ar. 2.
expressè do-
cet. Socra-
tes igitur sal-
uari poterat
in lege na-
turæ per fi-
dem Mediat-
oris, cui m-
eret vitæ su-
auitate infli-

eundem illum, qui nobis præditus fuit, captare illico, & trahere veluti custodiam suam ad iudicium, atque illic in causa dicenda assistere, si qua commentariatur redarguere, si qua vera dicat assenescere, prorsus illius testimonio ferri sententiam. Angelum ergo deputatum ad custodiā cuiuscunque hominis singularis Apuleius instructus doctrina Platonis, qui fuit discipulus Socratis, multis nominibus nominat. nam sicut dictum est, Angelum non solum esse custodem hominis, sed testem, & dicit ipsum conspici non solum acta, siue facta, sed etiam cogitata, dicit ipsum esse arbitrium in vita ista, & testem in alia. Homo ergo custoditus ab eo, si in alia vita mentitur de suis operibus, à tali Angelo redarguetur, si verum dicat, approbabitur. Testimonio igitur: Angeli custodientis hominem, dabitur sententia de homine custodito, ut vult Apuleius eruditus in hoc à Platone Discipulo Socratis. Libenter enim ad confirmanda dicta nostra adducimus sententias Gentilium, ut tanta appareat veritas nostræ fidei, ut etiam in lege naturæ, quæ fide tenemus, sint à Gentilibus approbata.

Gentium te
simoniano
spemenda.

Dæmon
quid ex Hu
gutione Gra
misco Eu
dæmones i
boni Ange
li.

Aduertendum tamen, quod Dæmon potest esse nomen boni Angeli, & mali Angeli. Nam, ut dicit Hugutio, Dæmon interpretatur peritus, vel sciens, & potest componi cum Cacos, quod est malum, ut idem Hugutio inquit, & dicuntur Cacodæmones. i. mali Angeli, vel cum calo, quod est bonum, & dicuntur Calodæmones. i. boni Angeli. Licet ergo in dicto lib. Apulei: custos hominis dicatur Dæmon: dicitur tamen esse de superioribus Dæmonibus, & nomine superiori secundum Aug. 12. super Gen. intelligitur omne bonum, sicut nomine inferi omne malum. & ideo ille Dæmon sic assignatus custos cuiuscunque hominis singularis, potest dici Calodæmon. i. bonus Angelus. Quod multipliciter declaratur. Primo quia dicitur esse de superis, siue de sublimibus, & nomine superi intelligitur omne bonum. Secundo quia dicitur custos, malus autem Angelus non dicitur datus, ut custos, sed datus ad exercitium. Tertio quia approbat verum: malus autem Angelus fuit mendax ab initio, & in veritate non stetit. Quartò, quia eius testimonio datur sententia de homine custodito, quod de malo Angelo dici non poterit. Dicitur autem huiusmodi custos Deus Socratis, quia forte Socrates fuit primus inter Gentiles loquens de talibus. Nam & si Plato de hoc locutus est, potest dici non primus, quia hoc habuit à Socrate Magistro suo. Fuit enim Plato Discipulis Socratis: ut ait Augustinus 8. de Ciuita. Dei, vel dicitur ille custos Deus Socratis, idest Dominus Socratis. quia fortè bonus Angelus custodiens reuelauit se ipsi, & ipse ex tunc habuit eum, ut Deum, ut in omnibus obediret sibi. In præfato autem libro, de huiusmodi Angelum custode nostro, dicuntur multæ bonæ proprietates, quod omnia curiosè percipiat, omnia videat, omnia intelligat, quæ intelligenda sunt de spectantibus ad

Socratis Dæ
mon, aut cu
stos.

hominem custoditum. Additur etiam ibidem, quod est custos singularis, præfectus domesticus: speculator proprius, amator intimus, cognitor assiduus, & obseruator, indiuiduus arbitrer, inseparabilis testis: malorum improbor, bonorum approbator, & multæ bonæ aliæ proprietates assignantur de huiusmodi custode, quæ malo Angelo conuenire non possent.

His itaque transcurtis, de leui patet tertium, quid de quæsito tenere debeamus. Nam cum quæritur: Vtrum quilibet homo habet suum Angelum custodem, dici debeat, quod secundum id, quod habetur in Euangelio, & secundum communem Sanctorum sententiam, & secundum id, quod communiter Theologi tenent, quilibet purus homo ab infusione suæ animæ rationalis, quam diu est viator, habet Angelum custodem suum, vel propter omnia illa quatuor: ne erret secundum intellectum, ne deniet secundum voluntatem, ne passionibus peruertatur secundum sensualitatem, & ne patiatur læsiones corporales indebitas, & hoc modo propter omnia ista habet Angelum custodem suum communiter aduerti in natura corrupta, vel propter aliqua istorum, & sic potuit habere Angelum eundem ipse Adam in statu innocentiae. Nam si non fuit seductus Adam: quia non credidit esse verum, quod sibi dicebat Diabolus; potuit tamen aliter esse deceptus, quia potuit credere esse veniale, quod erat mortale, ut dicit August. 14. de Ciuita. Dei. Vel possumus indigere Angelo custode propter vitandas corporales læsiones indebitas, & sic indigent tali custodia infantes, non solum ante vsum liberi arbitrii, sed etiam dum sunt in utero matris.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, quod homo in statu innocentiae, etsi non impugnabatur à sensualitate, quia illa erat omnino subiecta rationi: poterat tamen impugnari à Diabolo, sicut impugnata fuit Eua: vel poterat impugnari à sibi simili, sicut impugnatus fuit Adam ab Eua: vel poterat impugnari à seipso, quia non omnes malæ cogitationes nostræ sunt à Diabolo, quia possunt esse à nobis ipsis, ut vult Augustinus in libro de Dogmatibus. Hoc etiam modo fuit impugnatus ipse Diabolus à seipso, de quo ait Augustinus 11. super Gen. quod Diabolus fuit bonus, sed continuo, idest, statim se auertit, superbia tumidus, & propriæ excellentiæ delectatione corruptus. Indigebat autem homo in statu innocentiae angelica custodia, ut retraheretur à malo, in quod poterat modis præfatis conuolare.

Adam in sta
tu innocen
tiæ Angelū
habuit custo
dem.

Tomo 2.

Ad secundum dicendum, quod Antichristus habebit suum Angelum custodem propter tria.

Antichristus
habebit an
gelum custo
dem tribus
de causis.

Primo quia lex communis non debet infringi propter aliquam particularem personam. Cum ergo custodia Angelorum tradita sit toti humano generi, propter Antichristum, qui erit quædam singularis persona, non debet hoc infringi. Secundo hoc fiet, ut poena sua iu-
Aegid. super ij. Sent. Y y 2 stor

rior appareat: si custodia angelica, quæ est auxilium commune, datum toti humanæ naturæ sibi non subtrahatur. Tertio dicere possumus, quod hoc fiet, quia si per custodem Angelorum Antichristus non poterit conuertere ad bonum, poterit tetrahi à multis malis, ita, quod non erit omnino frustra illi custodia.

Ad tertium dicendum, quod Angelus custos noster non solum est custos animæ, quod eius sit nos custodire, ne labamur in peccatum, & ut proficiamus in bonum, quantum ad animam: sed & ad eum spectat nos custodire, ne à Diabolo violententer opprimamur, quantum ad corpus. quia hoc modo posset impediri numerus electorum. Diabolus enim est tantæ potentia, quod in vetero mortis statim nos posset occidere, si Deus hoc permitteret, & Angelus nos custodiens hoc non impediret, & ipse libenter hoc faceret ex inuidia, quam ad nos habet, ne renati fonte baptismatis perueniremus ad gloriam, unde ipse cecidit.

Ad quartum dicendum, quod si custos, vel & quicumque legislator, vel etiam Medicus, si facit totum, quod in se est, vel totum, quod custodia exigit quantum ad custodem Angelum: vel totum, quod custodia gentis sibi commissæ requirit quantum ad Legislatorem, vel quantum ad Principem ciuitatis, vel si facit totum, quod ars medicinæ iubet, quantum ad medicum, non cadit sibi aliqua reprehensio, sed potius laus. Et quia hoc facit Angelus custos noster: ideo si non proficimus in bonum, quod ipse suadet, vel si labimur in malum, quod dissuadet, non erit eis culpa, vel reprehensio, sed potius laus.

RESP. AD ARG. IN CONTRARIUM.

AD primum autem in contrarium dicendum, quod Christus non habuit Angelum custodem, quia anima sua erat superior omnibus Angelis, & erat perfecte fruens ab instanti suæ conceptionis, & quia Angelo custode non indigent nisi puri viatores: Christus, qui fuit simul viator, & comprehensor, non indigebat tali custodia quantum ad seipsum, habebat tamen non solum Angelum, sed multitudinem Angelorum, non ad custodiam, sed ad obsequium, & ad famularum. Et si inueniatur, quod Christus erat sub custodia Angelorum, hoc non est intelligendum quantum ad seipsum, sed quantum ad personas sibi famulantes, & sibi coniunctas. Nam Ioseph fuit instructus ab Angelo, ut tolleretur puerum, & matrem eius, & fugeret in Aegyptum. Anima autem Christi non indigebat tali instructione, quæ plura videbat in verbo, quam aliquis Angelus. Et ad hoc possunt referri verba Dionysii, vel cuiuscunque alterius de huiusmodi custodia loquentis.

Ad secundum dicendum, quod ille Angelus, qui apparuit Christo, confortabat eum sibi famulando, & obsequendo: non autem eum in-

Arguendo, quia vere timuit, vere tristabatur, vere in passione doluit ex diuisione continui, & ex infirmitate clauorum in manibus, & pedibus, quia spiritus, i. ratio superior erat prompta caro, i. sensualitas erat infirma: fuit enim hoc singulare in Christo, quod quælibet potentia permittebatur agere, quod suum erat. Nam ratio superior in Christo summè fruebatur, & caro eius dolebat in cruce posita, & affligebatur, & sensualitas eius timebat, & tristabatur.

ARTIC. III.

An cuiuslibet ordinis sint Angeli custodientes.

Conclusio est negativa.

D. Tho. 1. p. q. 112. artic. 3. Et 2. sentent. d. 11. artic. 1. Bartho. Syb. 2. Dec. cap. 3. q. 3.

ERTIO queritur de Angelorum custodia quantum ad Angelos custodientes, cuius ordinis sint illi angeli dati in custodiam hominum. Et videtur, quod huiusmodi custodia pertineat

ad omnes ordines tertiæ Hierarchiæ, quia secundum Dionysii, Hierarchia prima tota est inter Deum, & Angelos, quia omnes ordines illius Hierarchiæ, sunt quasi in vestibulis Dei, & sunt in his, quæ sunt circum Deum: sic etiam tota secunda Hierarchia, & omnes ordines eius sunt inter Angelos, & Angelos, quia à superioribus Angelis illuminantur, & inferiores Angelos illuminant. Pari ergo ratione tota tertia, & omnes ordines eius sunt inter Angelos, & homines, quia ab Angelis illuminantur, & homines illuminant, sed omnes tales, qui illuminant homines videntur esse deputati ad custodiam hominum, ergo & cetera.

Præterea Angelus custodiens hominem defendit ipsum ab impugnatione hostis, siue Diaboli, sed hoc est arcere hostem, siue Diabolum, cum ergo pertineat ad potestates, videtur, quod Angeli custodes hominum sint de ordine illorum Angelorum, qui dicuntur potestates.

DPræterea cum missio Angelorum ordinetur ad custodiam hominum, quia ad hoc mittuntur Angeli ad homines, ut custodiant eos, cum quinque ordines Angelorum dicantur missi, & quatuor assistentes, videtur, quod Angeli, custodes hominum sint de quinque ordinibus, qui dicuntur missi, siue ministrantes.

Præterea Angeli deputantur ad custodiam hominum, ut homines salui fiant, & homines assumantur ad ordines Angelorum: sed ad omnes ordines Angelorum assumuntur aliqui homines, quia secundum Augustinum 1. 2. de Ciuitate Dei. Angeli, & homines facient unam ciuitatem Dei quod

Christus autem non indigebat Angelis custodiis, & si habuit multitudinem Angelorum ad obsequium, & famularum.

Christus vero in passione timuit, doluit, tristatus est.

Angelus & homines una ciuitas Tomo II. cap. I.

quod non propriè fieri posset, nisi in ordinibus omnibus essent mixti Angeli cum hominibus, & econuerso: ergo &c.

Sed contra: Inter Angelos illi sunt custodes hominum, qui singulis hominibus præsunt, vt dicit Apuleius in libro, quem fecit de Custode Socratis: siuè, vt aliqui inscribunt, de Deo Socratis.

Præterea hæc est differentia inter Archangelos, & Angelos, quia Archangelorum est nunciare, & efficere maiora: Angelorum est efficere minora. Angelorum est ergo efficere minima, sed hoc est homines custodire, ergo &c.

RESOLVTIO.

Angeli ex infima Hierarchia ad custodiam hominum habendam sunt electi. Idque ex vniuersi ordine, ex Angelis ipsis custodientibus, exque ipsis hominibus custoditis patere potest.

RESPONDEO dicendum, quod triplici via inuestigare possumus, quod non ad omnes ordines infimæ Hierarchiæ, sed solum ad infimum ordinem illius Hierarchiæ pertinet homines custodire. Sūt enim in infima Hierarchia tres ordines. Principatus, quorum est præesse multitudini, vel præesse toti vni Gēti, sicut dicitur Princeps Persarum, qui præest Persis: Princeps Iudæorum, qui præest Iudæis, vnde dicitur Dan. 10. quod Princeps Regni Persarum, restitit Angelo, qui loquebatur cum Dan. ne liberarentur Iudæi. 21. diebus. Principatus ergo sunt primus ordo infimæ Hierarchiæ. Archangeli sunt ordo secundus: Angeli sunt ordo tertius, & infimus. Principatus autem non dicuntur esse custodes hominum, vt hic de custodibus loquimur, quia non loquimur de custodibus multitudinum, sed de custodibus singularium personarum, & de his, qui præsunt singularibus personis. huiusmodi autem non sunt principatus, qui deputati sunt, vt præsint vni toti alicui multitudini, nec etiam huiusmodi custodes sunt Archangeli. quia & si Archangeli mittuntur ad singulares personas, mittuntur tamen pro aliquo magno facto, quod respicit totam aliquam multitudinem, sicut pro salute totius generis humani missus fuit Gabriel ad Virginem ad annunciandā conceptionem filij Dei, sed Angeli, qui sunt custodes hominum, sunt custodes singularium hominum, vt sunt singulares personæ, & vt exercent circa eos pertinetia ad singulares personas. Ideo communiter dicitur, quod Angeli custodes hominum habent actus limitatos circa humana officia, & circa aliquas humanas personas determinatas: & hoc, vt communiter ponitur, est vltimum, & minimum officium, quod potest pertinere ad Angelos. ideo vltimus ordo Angelorū, vel infimus ordo infimæ Hierarchiæ, dicitur esse ad custodiam homi-

num deputatus.

Possumus autē hoc, vt in principio huiusmodi solutionis tetigimus, via triplici declarare, vt Prima via sumitur ex ipso ordine vniuersi. Secunda ex ipsis Angelis custodibus. Tertia ex ipsis hominibus custoditis.

Prima via sic patet. Nam, vt dicitur 8. de di. no. Diuina essentia semper omnia concordans, fines priorum coniungit principijs secundorum vnam harmoniam pulchrè operans. In hoc ergo consistit magna harmonia, & magna cōcordia, & connexio vniuersi, quod fines priorum coniungantur principijs secundorum. Inter naturas autem creatas primatum tenent substantiæ separatæ, vel substantiæ spirituales, quæ communi nomine vocantur Angeli. Infimum autem locum tenent substantiæ corporeæ. sed medium locum tenent homines, qui sunt substantiæ ex vtrisque compositæ, idest, ex substantia corporali, & spirituali, siue ex anima, & corpore. In hoc ergo vniuerso dignitate, & natura substantiæ separatæ, siue Angeli sunt primi: homines sunt secūdi. Alia vero corpora tenent locum tertium, & infimum respectu hominum, & Angelorum. In hoc ergo residet magna harmonia, & magna cōnexio vniuersi, quod infima supremorum, idest, infima in Angelis, coniungantur supremis secundorum, idest, supremis in alijs rebus. & quia homines sunt hmoi supremi, & inter creaturas sensibiles, siue visibiles homo est dignissima creaturarum; ideo in hoc stabit harmonia vniuersi, & infimi Angeli deputentur ad custodiam hominum. & quia infimi Angeli sunt infimus ordo infimæ Hierarchiæ ideo Angeli dicti infimi ordinis sunt ad custodiam hominum deputati.

Secunda via ad hoc idem sumitur ex ipsis Angelis custodientibus. nam Angeli custodes hominum sunt deputati ad custodiam singularium personarum, vt singulares personæ sunt. Nam licet Apostolus dicat de Angelis, quod omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi, propter eos, qui hæreditatem capiūt salutis; oportet tamen, vt verificetur dictum Apostoli distinguere de missione interiori, & exteriori. Nam missi exterius ad nos, vel ad ea, quæ sunt hic inferius, dicuntur ministrætes. missi autem interius dicuntur assistentes. Nam Angelus illuminatus a Deo illuminans alium Angelum, & si non mittitur exterius, mittitur tñ interius ad illuminandum aliū Angelum. & quia omnes mittuntur, vel interius ad illuminandum alios Angelos, vel exterius ad illuminandum homines, & ad agendum aliqua hic inferius circa homines; bene dictū est, quod omnes sunt administratorij spiritus in ministerium missi. quod totum est propter salutem nostram, & propter salutem electorum, vel propter electos, vt capiant hæreditatem salutis. Sed licet tam assistentes, quàm ministrantes possint dici missi, largè loquendo de missione, tamen custodes nostri, propriè loquendo de custodia, non debent dici assistentes, sed ministrantes.

Aegid. super ij. Sent. Y y 3 Rur.

Angeli custodes intimi sunt ordinis.

1. Eth.

Rursus: cum quinque sint ordines ministrantium, videlicet Potestates, Virtutes, Principatus: Archangeli, & Angeli, ut ex superioribus patet potest, quia solum Angeli deputantur ad officia singularia singularium hominum, cum omnes alij ordines administrantes aliquo modo respiciant bonum multitudinis: ideo soli Angeli de infimo ordine infimæ Hierarchiæ dicuntur ad custodiā hominum deputati. Hæc enim via sumpta est ex ipsis Angelis custodientibus, quia & si idem est bonum gentis, & vnius singularis personæ, semper diuinius, & excellentius est bonum gentis, quàm vnius: ut dicitur in Ethic. Custodia ergo singularium personarum, ut singulares personæ sunt, quia de tali custodia loquimur, est infimum officium, quod potest attribui Angelis: ideo infimis Angelis, vel infimo ordini Angelorum, est merito tribuendum.

Tertia via ad hoc idem potest sumi ex ipsis hominibus custoditis. Nam Angelorum custodia circa homines non debetur gratiæ secundum se, quia omnes homines habent suum Angelum custodem: multi tamen sunt homines, qui nec habent gratiam, nec habuerunt, nec vnquam habebunt. Si ergo volumus appellare gratiam, quicquid gratis datur, sic custodia Angelorum, quædam gratia est, quia Deus ex mera sua bonitate dat cuilibet homini puro viatori suum Angelum custodem, qui retrahat eum à malo, & inducat eum ad bonum. tamen loquendo de gratia, quæ habens si moriatur cum ea non potest damnari, nec æternaliter puniri, tali gratiæ non innititur directè custodia, sed innititur naturæ rationali, ut est ordinabilis ad talem gratiam. Ideo statim homo cum est formatus in utero: quia iā habet animam rationalem, ut communiter ponitur, iam habet Angelum custodem suum, & statim cum moritur, quia ulterius non potest mereri nec demereri, & non est amplius viator, definit habere talem custodem. Ipsi ergo naturæ rationali, ne lædatur ab hoste siue à Dæmone, & ut retrahatur a peccatō, & ut proficiat in bono per gratiam, deputatus est sibi Angelus ad custodiam, & si non potest Angelus huiusmodi omnia hæc simpliciter facere: saltem facit aliquid istorum aliquo modo, & quodam modo. Quia ergo homines assumuntur ad ordines Angelorum æquabuntur Angelis quantum ad gratiam, sed semper sunt inferiores Angelis quantum ad naturam. Humana enim natura secundum se considerata, est inferior qualibet natura angelica. Superius enim in hominibus, est inferius infimo Angelo quātum ad naturam. Infimi ergo Angeli sufficēter deputantur ad custodiam hominum hoc modo, quo de custodia loquimur, ut singularibus hominibus prout singulares sunt, præponantur singulares Angeli, quia Angelus præpositus toti alicui genti, non oportet, quod sit de inferioribus Angelis, vel Angelus missus ad aliquam singularem personam pro aliquo bono alicuius totius gentis, etiam nō oportet, quod sit de inferioribus

Homines
quō æqua-
buntur An-
gelis.

A Angelis, sed dicitur etiam de ipsis Archangelis. Sic etiam Principes alicuius totius gentis sunt de Principatibus, qui sunt supremus ordo infimus Hierarchiæ. Tota ergo infima Hierarchia videlicet Principatus, & Angeli deputati sunt ad officia circa homines. quia Principatus deputati sunt, ut sint Princeps alicuius totius gentis: propter quod in Daniele fit mentio de tribus Principatibus triū gētiū, videlicet de Principe gentis Persarum, de Principe gentis Iudæorum, & de Principe gentis Græcorum. Sic & Archangeli habent officium circa homines, quia nunciant ei maiora. Angeli enim sunt idem, quod nūcij. Dicitur ergo Archangelus ab archos, quod est Princeps, & Angelus, quod est nūcius, quasi Principalis nūcius, quia non nunciant nisi maiora, & principalia. sed Angeli, qui sunt infimus ordo infimæ Hierarchiæ, habent infimum officium, quod possunt habere Angeli circa homines. Quare habent singulares homines custodire, & eis minora nunciare. Officia ergo tertiæ Hierarchiæ omnia sunt circa homines, ut est per habita manifestum: & ut patet per habita, infimus ordo infimæ, vel tertiæ Hierarchiæ est ad custodiam hominum deputatus, loquendo de custodia singularium personarum, ut personæ singulares sunt.

Dan. 10.

R E S P. A D A R G. Ad primum dicendum, quod tota Hierarchia tertia habet officia circa homines, quia vel sunt Principes gentium, & illuminant gentes, & tale officium habent Principatus, vel sunt nuncij principales, & tales sunt Archangeli, vel sunt nuncij simplices, & missi ad custodiendum singulares personas, & tales sunt Angeli. Custodia ergo hominum per Angelos, non dicit quācunque illuminationem hominum factam per Angelos, nec dicit quodcunque officium Angelorum circa homines, sed dicit infimum officium Angelorum circa homines, ut patet per habita, & ideo propriè competit infimis Angelis.

Hierarchia
tertiæ offi-
cia circa ho-
mines.

Ad secundum dicendum, quod arcere hostes hominum, siue Dæmones ne offendant in hominibus aliquam totam gentem competit Potestatibus: sed ne offendant hanc singularem personam, competit infimis Angelis, qui sunt in hominibus deputati, non ad custodiam alicuius totius gentis, sed singularium personarum.

D Ad tertium dicendum, quod omnes ordines Angelorum instituti sunt propter salutem electorum: In salute autem electorum oportet, quod primo sciatur diuina voluntas, ideo omnes ordines primæ Hierarchiæ denominantur à scientia. Nam Seraphin denominantur ab ardore, id est, ab incendio, & ab amore. Nam, quod Angeli sciant secreta Dei, causa est amor. Nam quia amantur à Deo: ideo reuelat nobis secreta sua. Seraphin ergo dicti incendentes ab incendio amoris, denominantur à causa scientiæ. Nam amor est causa, quod reuelentur alicui: vel, & sciat

Hierarchia-
rum nomi-
num decla-
ratio, & offi-
cia.

1. Eth.
Cap. 3.

sciat aliquis secreta Dei. Sed Cherubin denomi-
nantur ab ipsa scientia, quia hoc est Cherub,
quod plenitudo scientiæ. Troni denominantur
ab effectu scientiæ, id est a iudicio. Nam vnus-
quisque bene iudicat de his, quæ nonit, vt dicitur
in Ethic. Troni enim sunt, quasi sedes Dei,
in quibus Deus sedens iudicat de his, quæ dicunt
fieri circa homines pro salute electorum.
Secunda autem Hierarchia: Vbi sunt Dominationes:
Virtutes, & Potestates. Est etiam propter salutem
electorum. Nam dominationes imperant quæ sunt agenda
pro huiusmodi salute. virtutes autem agunt, quæ sunt
proficua ad huiusmodi salutem. Propter quod eis attribuitur
miracula facere. Potestates autem remouet, & prohibent,
quæ sunt nociua, & impeditiua ad talem salutem.
propter quod eis potest attribui arcere, vel coercere aereas,
id est Diabolicas potestates. Tertia etiam Hierarchia
videlicet principatus Archangeli, & Angeli, tota est
propter salutem electorum. quia principatus, quorum
est præsidere toti alicui genti, & Archangelis, quorum
est denūciare maiora; & Angeli, quorum est nunciare
minora, & custodire singulares personas; omnia ista
officia omnium istorum ordinum ordinauit Deus propter
salutem electorum, & ideo in fine mundi cum Christus
tra det regnum electorum Deo patri, quia per Christum
regnant, & regnabunt omnes electi, ista officia
cessabunt, & euacuabuntur, vt patet. 1. ad Corinth. 105.

2. Cor. 15.

Angeli assistentes, & ministrantes.

Ex his autem patere potest, qui mittuntur, & qui non, & qui sunt assistentes, & qui ministrantes.
Nam omnes ordines primæ Hierarchiæ qui sunt circa Deum, & eorum officium est scire secreta Dei:
sunt assistentes, & ad exteriora non mittuntur. Dominationes etiam, quarum est imperare, quæ sunt ordinata, & volita à Deo pro salute electorum, sunt etiam assistentes, quia non oportet propter tale officium, quod ad exteriora mittantur, quia angelus est limitatæ potentia, quia secundum Dam. non potest esse in cælo, & operari in terra, sed vbi est, ibi operatur. Ideo virtutes, quarum est facere miracula, & operari alia proficua pro salute electorum: oportet, quod mittantur huc inferius ad hoc agendum. Potestates etiam, quarum est prohibere nociua, & arcere aereas, siue Diabolicas potestates: oportet, quod huc inferius ad nos mittantur. De ordinibus autem omnibus tertiæ Hierarchiæ patet, quod huc inferius ad nos mittuntur, quia aliter non possent circa nos homines hic inferius suum officium exercere. Bene ergo dictum est, quod quatuor sunt ordines assistentes, & quinque ministrantes, sed per hoc non arguitur, quod angeli omnium istorum 5. ordinum sint ad custodiam deputati. quia custodia, vt hic de ea loquimur, est officium limitatum ad custodiendum, & ad inclinandum ad bonum, & ad retrahendum à malo aliquas singulares personas, vt singulares sunt, & quia est officium lic limitatum, ad personas indiuiduas, & singulares:

A ideo est infimum officium, quod possunt habere angeli, hinc competit infimis angelis, vel infimo ordini. Si autem virtutes, & potestates, principatus, & Archangeli mittantur ad nos, & illuminant nos; tamen quia eorum officia non sunt sic limitata, & arctata ad indiuiduas, & singulares personas, ideo non merentur dici custodes nostri, vt hic de custodia loquimur.

B Ad quartum dicendum, quod homines assumuntur ad ordines Angelorum, non propter ipsam naturam secundum se, sed propter gratiā, quam dignatur dare Deus aliquibus maiorem, aliquibus minorem. quia stella à stella differt in claritate: ideo aliqui hominum assumuntur ad ordines Angelorum superiores: aliqui ad inferiores, secundum quod magis, & minus habebunt de gratia. propter quod ista assumptio ad omnes ordines Angelorum principaliter innititur ipsi gratiæ. Cum ergo custodia Angelorum sit propter salutem nostræ naturæ, vt habet aliquem ordinem ad meritum, vel demeritum, quia etiam quantumcunque infimi angeli excedūt nos omnes, qui sumus puri viatores. ideo sufficit Angelos quantumcunque infimos ad hoc officium deputari.

A R T I C. IIII.

C *An Angelus homini custodito semper assistat.*
Conclusio est affirmatiua.

D. Tho. 1. p. q. 113. art. 6. Et 2. sent. d. 11. q. 1. art. 4. D. Bonau. d. 11. art. 2. q. 1. Alber. de Virt. assist. q. 8. ar. 9. Altifod. 2. sent. tr. 4. c. 5. Alex. de Ales p. 2. q. 12. ar. 6. Bru. d. 11. q. 3. Th. Arg. d. 11. q. 1. art. 3.

QUARTO quæritur de Angelorum custodia circa homines quantum ad tempus. Vtrum angelus custos hominis semper assistat suo custodito, vel aliquando ad tempus deferat ipsum, et videtur, quod aliquando deferat ipsum, quia, vt dicitur Hiere. Curauius Babilonem, & non est sanata, derelinquamus eam, & eam vnusquisque in terrā suā. Quod Glossa exponit de angelis, quia quando faciunt totum, quod possunt circa nos, vt nos sanemur, si non sanamur, derelinquunt nos angeli; & vnusquisque vadit in terram suam. i. redit ad domesticū, & proprium officium suum, vel redit ad cælum Empyreum locum suum, vt potest haberi ex Glossa.

Hier. 51.

Præterea Esai. 5. super illo verbo. Auferā sepem eius, dicit Glo. i. Angelorum auxilium. Nam angelus nos custodiens circūdat nos, & facit quasi quandam sepem circa nos: ne aduersarius noster Diabolus innadat nos, & noceat nobis, sed si nos mali sumus, & nolumus bonis cogitationibus,

Angelorum custodia sepe.

bus, quas mittit nobis bonus angelus, obedire: Deus aufert à nobis istam sepem, & istud auxilium angelicum. quod esse non posset, nisi angelus nos custodiens, saltem ad tempus à nobis recederet.

Psalm. 21.

Præterea Deus est custos noster. Iuxta illud: Quid faciā tibi o custos hominum? & efficacius nos custodit, quā angelus, quia Dei perfecta sunt opera, sed Deus ad tempus derelinquit nos. Iuxta illud psalmi: Deus meus respice in me, quare me dereliquisti, ergo multo magis, saltem quantum ad tempus, derelinquit nos Angelus.

Zach. 4.

Præterea Zach. dicitur: Et reuersus est angelus, qui loquebatur in me. Sed non reuertitur ad hominem, nisi quia recessit ab homine. Rursus Dan. 10. dicitur de angelo, qui loquebatur ei: si nunc ad te missus sum. Si ergo tunc erat missus ad eum, ergo prius non erat cum eo, sed recesserat ab eo.

Præterea angeli quādoque sunt in cælo Empyreo, sed cum sunt in cælo Empyreo, non sunt in terra, ergo saltem tunc recedunt ab hominibus.

Præterea sapiens medicus cum desperat de infirmo, recedit ab eo. cum ergo angeli custodes nostri sint quidam nostri sapientes medici, cum desperant de nobis, recedunt à nobis.

IN CONTRARIUM est, quia angeli boni nos custodientes sunt promptiores ad iuandum, quā angeli mali ad infestandum, sed mali semper nos infestant, ergo angeli boni nos custodientes nunquā recedūt à nobis, sed semper nobis assistunt, & nos iuuant.

Præterea si angelus custos noster aliquando recederet à nobis, hoc esset, quia desperaret de nobis, sed de nemine desperandum est, quā diu est in via, ergo &c.

RESOLVTIO.

Angelus ab animæ infusione ad mortis punctum usque, hominem custoditum non deserit unquam: non, ut aiunt, à liberi arbitrij, baptismique tempore. Hinc diuina diligentia, iustitia, misericordiaque late splendescit.

RESPONDEO dicendum, q̄ circa hanc quæstionem est duplex modus dicendi. Dixerūt enim quidam, q̄ aliquando angelus custos alicuius hominis singularis, quia de tali custodia locuti sumus, quando videt hominem, cui est ad custodiam deputatus incorrigibilem, non se refranantem, sed per abrupta vitiorum se præcipitantem, quasi desperatus de ipso derelinquit eū. Adducunt autem ad hoc declarandum duo exempla. Vnum de Medico hominem sanante, & de Diabolo aduersario humano hominē ad malum inclinante. Primum exemplum sic patet. quādo Medicus desperat de infirmo, & videt,

Angelus cum
nos an des-
peret custo-
ditum, sicut
ægroto Me-
dicus.

A quod natura non potest resistere morbo, habet ipsum pro desperato, & secundum artem medicinæ debet derelinquere ipsum. Sed istud exemplum non est sufficiens ad propositum. quia medicus non est nisi minister naturæ, & ut natura vincat morbum, oportet eam prorumpere in aliqua opera exteriora: videlicet, q̄ cibū sibi sufficiens sumat, q̄ ipsum sufficienter retineat, quod ipsum benè digerat, q̄ superflua cibi, vel alias superfluitates a se expellat, & quando videt medicus naturam in his, vel in alijs succumbere, desperat de ipso. Sed angelus cultos potissimè, & principaliter, non respicit, quæ sunt naturæ, sed quæ sunt morum, prout aliquis ex libero arbitrio potest velle, & nolle. & quia quantum ad hoc de nemine desperandum est, dum sumus in via: ideo angelus simpliciter, & absolutè non dicitur derelinquere hominem ad suam custodiā deputatum. Quod si dicatur, q̄ custodia angelica etiam data est propter ipsam naturam, quia angeli custodes dati sunt bonis, & malis, & dati sunt habentibus naturam rationalem. Nam & ipsi Antichristo dabitur suus angelus custos, ut communiter ponitur. Poterit ad hoc dici, q̄ per huiusmodi custodiam non oportet hominem prorumpere in opera exteriora, sed sufficienter quod faciat totum, quod in se est, quantum ad voluntatem. quia si facit totum, quod in se est, nulli dubium esse debet, quod Deus faciet illud, quod ad se pertinet, & saluabitur talis homo, sic per voluntatem se cōuertens ad Deū. Ideo dicitur Esai. Habitatores Hierusalē, & viri Iuda, iudicate inter me, & vineam meam: quid ultra debui facere vineæ meæ, & non feci?

Esa. 5.

C Secundum etiam exemplum sic declaratur: Dicunt enim, quod Diabolus aduersarius hominis, tentans ipsum de aliquo vitio, si vincatur non vltius tentat eum de illo vitio, per quod habere volunt, quod angelus custos hominis si inueniat ipsum inobedientem, & renitentem, derelinquit ipsum, & non vltius custodit eum.

Sed nec istud exemplum est sufficiens, quia hoc factum est in fauorem electorum, ut Diabolus victus ab aliquo de aliquo vitio nō vltius tentat eum de illo vitio, sed hoc non esset in fauorem electorum, sed magis in detrimentum eorū, si angelus deputatus ad custodiam alicuius hominis, dereliqueret ipsum, & non vltius custodiret eū. Nam fortè multi etiam electi saluantur per continuam custodiam Angelorum retrahentium ipsos a malo, & inducentium eos ad bonum, qui non saluarentur, si talis custodia prætermitteretur, & interromperetur. Propter hoc est alius modus dicendi: videlicet, quod Angelus ad custodiam alicuius singularis hominis deputatus, nunquā derelinquit ipsum usque ad horam mortis, vel usquequo indiget custodia sua. ✱ Quando autem incipit ista custodia, dicunt aliqui postquā homo est baptizatus. Sed istud non est rationabile, cum & non baptizati habeant angelos suos custodes.

* Angelorū
custodia q̄
incipiat.

Alij autem dixerunt, quodd hæc custodia durat usque ad mortem : sed incipit, postquam homo habet vsum liberi arbitrij.

Sed nec hoc est omnino rationabile, quia infans ante vsum liberi arbitrij posset sic impediri in corpore, quodd impediretur i eo vsum rationis, & vsum liberi arbitrij, & hoc modo posset nõ impleri numerus electorum, ad quem implendum fit nõ solum Angelorum custodia, sed etiam omnia alia, quæ fiunt per angelos in regimine vniuersi.

Ideo rationabilius dicitur, quodd custodia angelorum incipit in illo instanti, in quo infusa est ferui humano rationalis anima, in quo facto multum relucet diuina diligentia, quam habet circa homines, cum ab instanti infusionis animæ rationalis deputet sibi Angelum suum custodem.

Relucet etiam ibi diuina iustitia, quia quanto plura bona facit nobis Deus, tanto ipse apparet iustior, & nos magis iniusti, si culpa nostra damnamur. immo omnino ex hoc relucet talis iustitia, quia sicut nullus saluatur, nisi ex diuina gratia, ita nullus damnatur, nisi ex sua culpa. Relucet etiam ibi diuina misericordia, quia ex hoc apparet Deum esse proniorẽ ad miserendum, quàm ad cõdemnandum, cum Deus det cuilibet suum angelum custodem, qui custodit eum in omnibus viis suis, & semper assistit ei retrahendo a malo, & inclinando ad bonum.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, quod hoc potest exponi de hora mortis, quia quando videt angelus, quodd homo sit in puncto mortis, & cognoscit, quodd ei non potest proficere sua custodia, quia communiter homines circa mortem deficiunt ab vsum liberi arbitrij, tunc derelinquit ipsum.

Vel possumus dicere, quodd Glo. ibi non loquitur de derelinquere simpliciter, sed de derelinquere aliquo modo, quod potest esse tripliciter, vel quia tribulantibus exponitur, vel quia iusto iudicio Dei in aliud peccatum labitur, vel quia sic derelinquitur præsentialiter, quodd non derelinquitur virtualiter.

Primo ergo modo potest contingere, quia tribulationibus exponitur, sicut dixit Christus, se derelictũ, q̃a a Crucis supplicio nõ eripiebatur: & hoc modo per tribulationes multi conuertuntur ad Deum. Iuxta illud: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum domine. Et iuxta illud: Cadent a latere tuo mille, & decem millia a dextris tuis. Nam pro vno, qui cadit a latere, idest, a sinistris, & in aduersis; sunt decem, qui cadunt a dextris, idest, in prosperis.

Secundo hoc potest contingere, quia iusto iudicio Dei homo de suo peccato non pœnitens, in aliud peccatum labitur. Iuxta illud Greg. Peccatum, quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere in aliud trahit. Videns ergo angelus custos hominis, iustitiam Dei hoc exigere, vt homo in peccatis suis perseveras, in aliud pec-

A catum præcipiteretur, dicitur hominem derelinquere non simpliciter, sed quia permittit ipsum in aliud peccatum ruere.

Tertio modo hoc potest contingere, quia angelus custos hominis, vt aliqui dicunt, derelinquit hominem præsentialiter, sed non derelinquit eum virtualiter, quia semper est cum homine custodito secundum aliquem effectum. Nam sicut homo, quando impingit pilam, durat ille impulsus, quamdiu durat motus pilæ: & si quæreretur, vtum ille motor semper sit cum pilamota, diceretur quodd semper est ibi virtualiter, quia semper durat virtus impulsions, quamdiu durat motus pilæ; tamen non semper est cum pilâ præsentialiter. Sic dicunt aliqui, quodd quando homo sanctus est bene deuotus per Angelum custodem: per plures dies potest durare talis deuotio. ideo durante tali deuotione, dato, quodd Angelus non assistat homini tunc præsentialiter, assistit ei virtualiter modo, quo dictum est, propter quod Angelus custos hominis nunquam simpliciter, & absolute dicitur derelinquere hominem, licet aliquo illorum trium modorum possit dici ipsum derelinquere.

Ad secundum dicendum, quodd illa derelictio potest intelligi de hora mortis, vel potest intelligi de aliquo istorum trium modorum, qui tacti sunt.

Et per hoc potest patere solutio ad tertium: quia Deus non omnino derelinquit nos, quia si ne ipso nullo modo posset creatura subsistere: quia ad momentum creatura non subsisteret; sed in nihilum tenderet, nisi manu Dei sustentaretur, & conseruaretur in esse. Ideo Augustinus in libro Confess. loquens Deo de seipso ait, quodd peccando sine Deo esse volebat, sine quo esse nõ poterat.

Ad quartum dicendum, quodd verba illa Zachar. & Dan possunt intelligi de Angelo non custode, vt hæc de custodia loquimur, quia Angelus deputatus ad custodiam huiusmodi hois singularis vt singularis est, semp est de infimis Angelis: q̃a talis custodia est infimũ officium, ad quod possunt angeli deputari, tamen, si vellemus aliter loqui de custodia, vel de missione, prout aliquis angelus deputatur ad custodiam vnus totius gentis, vel prout mittitur ad aliquam personam singularem, pro aliquo bono publico, vel pro aliquo bono alicuius Gentis, talem custodiam, & talem missionem possemus attribuere superioribus angelis, & non solum infimis. De superioribus ergo angelis potuit esse Angelus, qui loquebatur Zachariæ, vel qui loquebatur Dan, quia talis locutio fieri poterat pro bono Gentis Iudeorum, & non pro bono tantum vnus singularis personæ.

Ad quintum dicendum, quodd non videmus sufficientem causam, quare Angeli custodes hominum redeant ad cœlum Empyreum, quamdiu durat talis custodia, cum Deus sit vbique, & semper videant faciem Patris, qui in cœlis est, & cum Angeli propriè non delectentur

in

Saluatur enim: si gratia diuina, & nemo damnatur, nisi ex sua merita culpa.

281.79.

Cadent a latere tuo mille. Pgl. pos. quidlibet ue

Homo non pœnitens vnus peccati in aliud cadit.

Deus hominem non derelinquit.

Tomo r.

in præsentia cœli Empyreï, vel quocunque corporalium, nisi prout ordinantur ad spiritalia, quem ordinem seruat angelus ad custodiam hominis deputatus, quādiu durat officium talis custodiæ. Vnde qui vellet tenere Angelos custodes hominum aliquādo redire ad cœlū Empyreum, durante etiam tali custodia, dici posset, quod non propter hoc concluditur, quod angelus sic custos simpliciter derelinquat hominem custoditum, quia si relinquit eum præsentialiter, non relinquit eum virtualiter, ut est per habita manifestum.

Ad sextū patet solutio per ea, quæ dicta sunt in principali solutione.

QVÆSTIO II.

De Angelorum custodientium profectu.

POSTEA quæritur de secundo principali, videlicet de profectu angelorum custodientium. Circa quod quærentur quinque. Primò enim quæritur de tali profectu. Vtrū angeli nos custodientes proficiant in præmio essentiali, videlicet in visione, & cognitione Dei. Secundo Vtrum proficiant in cognitione aliorum. Tertiò Vtrum cognitio aliorum, & specialiter incarnationis Dei innotuerit angelis per homines, siue per Ecclesiam. Quarto quia contingit damnari aliquos existentes sub custodia angelorum; Vtrum de tali damnatione angeli custodes doleant. Quintò Vtrum propter talem custodiam possit esse pugna, & discordia inter angelos.

ARTIC. I.

An Angeli ob custodiam in visione Dei proficiant.

Conclusio est negativa.

D. Tho. 2. sentent. d. 11. q. 2. art. 1. D. Bonau. d. 11. art. 2. q. 2. Ric. d. 11. q. 4.

AD primum sic proceditur: Videtur quod angeli proficiant in cognitione, vel in visione Dei. quia perfectio virtutis non tollit, sed augeat efficaciam eius. cum ergo charitas viæ mereatur augmentum præmij, ergo charitas patriæ, quæ est perfectior, efficacius merebitur huiusmodi augmentum. sed præmium, & merces nostra est visio diuina. Iuxta illud Aug.

Visio est tota merces, ergo angeli videntes Deum semper, ac semper, proficiunt in huiusmodi visione.

A Præterea omnis actio creaturæ videtur esse ad aliquod commodum, consequendum, quia solus Deus est verè liberalis, cuius actio est ad aliquid communicandum, angeli ergo cum sint creaturæ ex custodia, quam exercent circa nos, aliquod meritum reportare debent. aliquid ergo accrescit eis quantum ad visionem diuinam, quæ est eius præmium, & quam mereri intendunt ex operibus suis.

Præterea nihil est aliud aliquem illuminare nisi facere ipsum clarius videre, sed angeli superiores illuminant inferiores, ergo faciunt eos clarius videre Deum.

B Præterea si angeli non proficiunt in visione Dei, vel hoc est. quia ad summam perfectionem deuenerunt, vel quia non sunt capaces perfectioris visionis: sed solus Deus est sic summè perfectus, ergo hoc modo potest competere angelo. nec etiam potest hoc esse secundo modo, quia homines, qui sunt imperfectioris naturæ, quàm angeli; assumuntur ad superiores ordines angelorum, & vident Deum ita clarè sicut superiores angeli. ergo multo magis hoc poterit fieri de inferioribus angelis, quod poterunt proficere in Dei visione, & poterunt videre Deum ita clarè, sicut superiores.

IN CONTRARIUM est, quia perfectio naturæ gloriatur ex hoc contingit, quando habet quicquid est apta, nata habere. sed angeli sunt glorificati, ergo tantum habent de visione Dei quantum sunt apti, nati habere. sed qui tales sunt, non possunt proficere in huiusmodi visione, ergo &c.

C Præterea in termino motus non est motus ulterior, sed angeli sunt in termino sui motus, cū sint glorificati, & videant Deum per essentialiam, ergo non possunt ulterius proficere in huiusmodi visione.

RESOLVTIO.

Nec Angeli, nec sancti post viam statim, quantum ad essentialia præmia, proficiunt, ut ex vniuersi perfectione, diuina iustitia, creaturæque merito constat. In cognitione igitur diuinæ visionis proficere haudquaquam possunt.

RESPONDEO Dicendum, quod proficere in visione Dei est clarius videre Deum nunc, quàm prius, vel est habere maiorem gloriā nūc, quàm prius. Nam secundum Isid. Hæc est gloria quasi clarior. In hoc enim erit gloria nostra quando clarè videbimus ipsum Deū, vel ipsam diuinam essentialiam. Potest autem in hac claritate esse magis, & minus, quia stella à stella differt in claritate, ut ait Apostolus. sic homo sanctus, vel angelus sanctus differt ab alio homine, vel ab alio angelo in gloria, siue in clariora, i. in claritate, sed hoc erit secundum mensuram meriti. quia secundum, quod magis, vel magis meruerunt in via, sic magis, & magis glorificabuntur in patria, sed postquam homines sancti, vel angeli

* Gloria est de. Meatoris præmiū essentialia augere non potest.

Ecc. 12.

Angeli sunt in Patria, & non sunt amplius in via, cessat tempus merendi quantum ad primum essentiale. i. quantum ad perfectam Dei fruitionem, vel quantum ad apertam Dei visionem. Tunc enim verificabitur, quod dicitur Ecclesiastes. 12. In quocunque loco ceciderit lignum, ibi stabit. Sancti enim homines, vel angeli post viam, ut dicebatur in arguendo, sunt in termino motus, ut non ulterius possit in eis esse motus quantum ad primum essentiale. quia quantum ad hoc non possunt ulterius moueri, nec adipisci ulteriorem gloriam.

Possunt autem sex vijs declarare, quod creaturæ rationales. i. homines, vel intellectuales. i. Angeli post viam sunt in termino motus, ut non possint ulterius moueri, vel augeri quantum ad primum essentiale, sed sicut meruerunt in via quantum ad huiusmodi primum, sic adipiscuntur gloriam in Patria.

Psal. 14.

Prima quidem via potest sumi ex ipsa perfectione rerum. Secunda ex ipsa diuina iustitia. Tertia ex ipso merito creaturæ, prout comparatur ad primum. Quarta ex ipso merito, prout comparatur ad demeritum: Quinta prout meritum habet rationem termini, & quietis. Sexta prout primum est quædam plenitudo, & quædam satietas terminans, & satians desiderium nostrum. Iuxta illud psalm. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Propter primum sciendum, quod res mouentur ad perfectiones suas. quamdiu ergo sunt in profici, & quamdiu durat motus perfectionis, tamdiu possunt augmentari in sua perfectione. sed quando iam sunt in perfecto esse: tunc cessat motus ad perfectionem. Ideo dicitur in de generatione, quod habitibus presentibus in materia, cessat motus. loco ergo materię possumus accipere omnem potentialitatem creaturæ, & loco habitus omnem perfectionem. Quamdiu ergo durat motus ad perfectionem, tamdiu potest perfici potentialitas creaturæ: sed postquam creatura est in perfecto esse, cessat motus ad perfectionem, siue ista perfectio sit naturalis (quia omnium natura constantium est certa ratio, & numerus, vel certa ratio, & terminus eorum magnitudinis, & augmenti) siue ista perfectio sit gratuita. quia sicut in naturalibus est status, & terminus in perfectibilibus: sic in gratuitis est dare statum, & terminum in glorificabilibus. propter quod declarata est prima via ad nostrum propositum.

Lib. 1. c. 55.

Secunda autem via ex diuina iustitia sic declarari potest. Nam sicut exigit diuina iustitia, quod nullum malum sit impunitum, & nullum bonum irremuneratum: sic exigit prefata iustitia, quod sit dare statum, & terminum in huiusmodi remunerationibus, ut impleatur illud Evangelij: Voca operarios, & redde illis mercedem suam. & sicut meruerunt, vel demeruerunt in corpore, sic præmientur, vel puniuntur in anima: & postea post resurrectionem puniuntur, vel præmientur in toto coniuncto, id est in anima, & corpore. Sed secundum Dam. lib. 2. cap.

Mat. 20.

A 3. Quod est hominibus mors, est angelis casus, quantum ad angelos malos, qui se auerterunt: vel hoc est angelis conuersio, quantum ad bonos, qui se ad Deum conuerterunt. Si ergo exigit diuina iustitia, quod nec angeli, nec homines sint semper in via: sed sit tam in istis, quam in illis peruenire ad statum, & ad terminum, qui terminus in angelis bonis est post conuersionem: in hominibus vero bonis post mortem: exigit etiam diuina iustitia, ut tantum tribuatur eis de gloria, quando iam peruenierunt ad patriam, quantum meruerunt in via.

B Tertia via ad hoc idem potest sumi ex merito creaturæ, ut comparatur ad primum. accipitur enim huiusmodi meritum per comparationem ad charitatem, & gratiam, ut est in via. Nam secundum quantitatem gratiæ, & charitatis in via, dabitur post mortem claritas, & gloria. Nam secundum quod quis mortuus est cum maiori charitate, vel gratia, habebit plenioram fruitionem, & gloriam. Omnia enim fecit Deus in pondere, numero, & mensura. secundum ergo pondus, numerum, & mensuram magnitudinis: charitatis, & gratiæ erit ibi pondus: numerus, & mensura perfectæ fruitionis, & magnitudinis gloriæ. Quilibet enim videbit ibi esse tantam iustitiam, & æquitatem, ut semper secundum mensuram meriti sit ibi mensura perfectæ fruitionis, & gloriæ.

C Quarta via ad hoc idem potest sumi, prout meritum comparatur ad demeritum. quia sicut mali in quadam mensura, & æquitate puniuntur, ut demeruerunt: sic boni in quadam mensura, & æquitate glorificabuntur, ut meruerunt.

D Quinta autem via sic patet: Nam via habet rationem meriti, & motus: Patria habet rationem termini, & quietis. quamdiu enim sumus in via, sumus semper in motu, & in quodam certamine. Iuxta illud Iob: Militia est vita hominis super terram, quia, quamdiu viuimus, tamdiu est nobis certamen contra Diabolum, carnem, & mundum. In patria autem erit terminus. & quies huius motus, & huius certaminis. tunc enim verificabitur iuramentum angeli, quod iurauit angelus per viuentem in secula, quod non erit amplius tempus, supple merendi, vel demerendi, secundum hunc modum exponendi. Hæc ergo vita est in labore, sed alia vita post mortem erit in quiete. Tunc enim dicet spiritus, ut requiescant a laboribus suis: Opera enim illorum sequuntur illos. Nunc est tempus seminandi: tunc autem erit tempus metendi ea, quæ seminauimus, siue bona, siue mala, quia quæ seminauerit homo, hæc & metet. Qui ergo seminauerit in carne, de carne & metent corruptionem, qui autem in spiritu: de spiritu metent vitam æternam.

Iob. 7.

Apo. 14.

Apo. 14.

Sexta via ad hoc idem sumitur, prout primum nostrum erit quædam plenitudo, & quædam satietas. Imaginabimur enim, quod sicut actus actiuorum sunt in patiente, & disposito.

Arist. 2. de Anima 1. c. 24.

Purgatorij,
quod etiam
a Platone
ponitur in
Rhod. To-
mo 1. ubi &
de inferno,
& de para-
diso loquitur,
de quo
horum om-
nium statu.
Idque di-
ctum sit, ad
confusionem
hæreticorum
ostendendam.

* Beati non
omnes æqua-
les in glo-
ria.

Arist. 3. Eth.
c. 9.

Finis tollit
motum.

Finis tri-
plex in Pa-
tria celestis.

sito. quia secundum dispositionem recipien-
tis est plenitudo perfectionis, sic secundum di-
spositionem animæ recipientis erit in bonis ple-
nitude gloriæ post mortem. Omnes, n. animæ bonæ
post peractam poenitentiam in purgatorio, si
quid habent purgabile, vel si nihil habent pur-
gabile, post mortem erunt plenæ gloria. Om-
nes enim tales animæ satiabuntur, & erunt sic
plenæ gloria, quod non ulterius appetent de glo-
ria secundum illum statum. Et quod dictum
est de animabus bonis, veritatem habet de bonis
angelis, quilibet enim bonus angelus sic est ple-
nus gloria, & sic est quietatum desiderium eius
quantum ad gloriam, quod pro illo statu non ap-
petit ulteriorem gloriam. Nec tamen omnes an-
geli & nec omnes animæ sunt æquales in gloria.
quia non sunt æqualia vasa ad recipiendam glo-
riam, sed secundum quod magis, & minus me-
ruerunt; sic erunt maiora, vel minora vasa ad ac-
cipiendam huiusmodi gloriam. Erit ergo diui-
na essentia quasi quoddam mare, & quasi quod-
dam pelagus infinitum, implens omnia vasa, &
omnes electos sua maiestate, & gloria; tamen quia
non omnia talia vasa erunt æqualia, sed secun-
dum quod magis, & minus meruerunt, erunt
magis, & minus capacia huiusmodi maiestatis,
vel gloriæ. Implebitur ergo in electis eorum
capacitas actualis, secundum quod actu merue-
runt, non possibilis, secundum quod mereri po-
tuerunt. Nam secundum Philosophum non
coronantur fortes, qui bellare possunt, sed ago-
nizantes, qui actu bellant. Et per hoc potest pa-
tere solutio ad omnes dubitationes possibiles
fieri in hac materia.

RESP. AD ARG. Ad primum dicen-
dum, quod perfectio virtutis includens finem,
tollit rationem meriti, quia tollit rationem mo-
tus, postquam est in tam perfecto esse. quod
non potest plus perfici. & quia augmentari est
quoddam moveri, ideo angeli non possunt pro-
ficere in visione Dei, quia non possunt au-
gmentari in visione illa, quod possint perfectius
videre Deum.

Ad secundum dicendum, quod operatio creatu-
ræ est propter perfectionem eius, quando ope-
ratio est cum motu, & distans à fine. sed quā-
do operatio includit finem, vel est ipse finis, tunc
est ipsa perfectio: nec oportet, quod sit propter
aliud finem, sed ipsamet est huiusmodi finis,
nisi forte accipiat finis diuersimode, secun-
dum quem modum acceptionis vnum ordina-
tur ad aliud, & vnum est propter aliud. Erit
enim in Patria triplex finis: videlicet visio, dile-
ctio, & Deus, ut est visus, & dilectus à nobis,
sed hæc tria habent ordinem ad inuicem
quia visio ordinatur ad dilectionem, tanquam
ad aliquid magis perfectum: & utrumque,
videlicet tam visio Dei, quam dilectio, ordi-
nantur ad ipsum Deum, tanquam ad obie-
ctum.

Visio enim, & dilectio sunt finis noster. quia
sunt operationes circa finem, i. circa Deum. sed

A Deus est finis noster simpliciter, cum attingimus
ipsum per apertam visionem, & per consumma-
tam dilectionem. Finis ergo hominis, vel ange-
li, est in ipsa voluntate prout fruitur, vel, ut de-
lectata quiescit in visione Dei, & in dilectione
eius, in quibus duabus operationibus est finis
noster, & beatitudo nostra: sed magis, & perfe-
ctius est beatitudo nostra in dilectione, quam in
visione. Nam dato per impossibile, quod vide-
remus Deum, & non diligeremus ipsum, magis
essemus miseri, quam beati. felicitas ergo nostra
prout felicitas diffinitur à philosopho, quod est
operatio animæ secundum virtutem perfectam,
est visio Dei, prout elicitur ab habitu sapientiæ,
quæ in patria erit virtus perficiens intellectum:
& felicitas nostra erit dilectio Dei, prout elici-
tur ab habitu charitatis, quæ in patria erit vir-
tus perficiens voluntatem, & hæc operatio, quæ
est dilectio elicitur ab habitu charitatis, erit magis,
& perfectius felicitas nostra, quam visio elicitur ab
habitu sapientiæ; Vtraque tamen erit felicitas
nostra, ut operatio ordinatur ad obiectum. Ideo
Deus, ut est obiectum nostræ visionis, & nostræ
dilectionis, erit simpliciter finis noster.

Ad tertium dicendum, quod angeli superiores
illuminant inferiores, non de his, quæ pertinent
ad ipsam essentiam diuinam, sed illuminant eos
quantum ad ipsos effectus diuinos, prout perti-
nent ad regimen vniuersi, vel ad salutem electo-
rum, quia omnes sunt administratorij spiritus,
ut hæreditatem capiant electi. Sed, ut dicitur ad
Ephesios: Omne enim, quod manifestat, lumen
est. Illa ergo illuminatio angelorum nihil est
aliud, quam quædam manifestatio veritatis, de
quibusdam effectibus diuinis pertinentibus ad
regnum vniuersi, & potissime ad salutem ele-
ctorum.

C Ad quartum dicendum, quod cum dicitur, quod si
angeli non possunt proficere in visione Dei; vel
hoc est, quia peruenerunt ad omnimodam per-
fectionem, vel quia non sunt capaces maioris
perfectionis; Ad quod dici potest, quod utrumque
habet aliquo modo veritatem, & aliquo modo
falsitatem. Nam peruenerunt ad omnimodam
perfectionem non simpliciter (quia hoc modo
habet eam solus Deus) sed secundum ordinem
diuinæ prædestinationis. Nam ad tantam per-
uenerunt plenitudinem visionis diuinæ, ad quā-
tam fuerunt præordinati, & prædestinati ab
æterno. Propter quod habent perfectionem vi-
sionis diuinæ secundum præordinationem, &
prædestinationem diuinam, quam præterite
non possunt. Deus enim in hoc constituit eis
terminos, qui præteriri non poterunt. Sic etiam
secundum, quod non sunt ulterioris perfe-
ctionis capaces, habet aliquo modo verita-
tem, & aliquo modo non. quia secundum
gratiæ, & charitatis mensuram, quam habue-
runt in via, data fuit eis claritas visionis in Pa-
tria quantum ad intellectum; & perfectio frui-
tionis quantum ad affectum: prout fuerunt tunc
actu capaces. Propter quod repleta fuit tota co-
rum

Beatitudo
in quo prin-
cipaliter co-
sistat. Vide
3. quolibet
q. 19. vide
infra d. 16.
q. 2. art. 2.

Arist. 1. Eth.
1. 12. & 13.

Eph. 5.

Beatorum
præmiū ei-
sentiale cuius
augeri non
possit.

rum capacitas actualis, non autem tota capacitas possibilis, ut patuit in principali solutione de exemplo posito de inæqualitate vasorum. Nam in patria se habebūt beati sicut diuersa vasa, quorum quædam erunt magis capacia gloriæ, quædam minus.

Si autem quæritur, quando in Angelis incēpit status viæ, & quando fuit terminatus, dicemus, quod incēpit a principio mūdi, quia Angeli fuerunt creati simul cum mundo: vel incēpit ē ante mundum, si vera est opinio dicentū Angelos fuisse creatos ante mundū, & durauit vsq; ad illud instans, in quo dixit Deus: Fiat lux, & facta est lux, & i quo fuit diuisa lux a tenebris, quia sicut fuit hoc adimpletum de luce corporali, ita fuit adimpletum de luce spiritali, quod in illo instanti, in quo lux corporalis diuisa fuit a tenebris corporalibus, fuerunt mali Angeli auersi, & facti tenebrę spirituales: & boni conuersi, & facti lux spiritalis, & fuerunt diuisi, & separati hi ab illis, quia mali ceciderunt sicut fulgur, & boni in cēlo Empyreo, in quo fuerunt creati, remanserunt.

A R T I C. II.

An Angeli ob custodiam in cognitione diuinorum effectuum proficiant.

Conclusio est affirmatiua.

Ric. d. 11. q. 5. Sco. d. 3. q. 11. Landul. d. 11. q. 6. Biel d. 11. q. 1. Ant. And. d. 3. q. 11.

SE C U N D O quæritur de profectu Angelorum, quātum ad cognitionem aliorum a Deo. Nā si nō proficiūt Angeli in cognitione diuinę essentię, merito quæritur, vel dubitatur: Vtrū proficiant in cognitione diuinorum effectuum, prout illuminantur a Deo, vel a superioribus Angelis, vel etiam vtrum proficiant in quacunque cognitione. Et videtur, quod non, quia omnis cognitio Angeli vel pertinet ad naturā, vel ad meritum, vel ad præmium: sed non possunt proficere quantum ad cognitionem naturalem, quia illam acceperunt totam simul: nec quantum ad cognitionem, quæ cadit sub merito, quia non sunt vltius in statu viæ, nec quantum ad cognitionē, quæ cadit sub præmio, quia illa mensuratur, prout meruerunt in via, ergo &c.

Præterea essentia Dei est causa rerum, & est causa omnium effectuum diuinorum. si ergo Angeli proficiūt in cognitione effectuum diuinorum: oportet, quod proficiant in cognitione ipsius diuinę essentię, sed hoc est falsum, ergo &c.

Præterea Angeli boni, siue beati, quia de talibus loquimur, vident ipsam diuinam essentiā, & vident ipsum diuinum verbum. sed, ut dicit

August. 6. de Trinitate ca. vlti. Verbum Dei est ars quædam omnipotentis, atque sapientis Dei plena omnium rationum viuendum, & incommutabilem. Omnes ergo rationes omnium effectuum diuinorum viuunt in verbo diuino, quod est ars Patris plena talium rationum. Ideo dicitur Ioan. 1. Quod factum est in ipso vita erat. Si ergo Angeli vident clare, & aperte ipsum verbum, vident omnes rationes diuinorum effectuum. propter quod non possunt in hoc vltius proficere.

Præterea Deus est quoddam speculum. sed videns speculum videt omnia, quæ relucunt in speculo. sed Angeli vident ipsum Deum per essentiam, siue ipsum speculum, ergo &c.

Præterea Philosophus in 3. de anima dat differentiam inter intellectum, & sensum. quia sensus cum percipit maximum sensibile, impeditur ne percipiat minus sensibile: ut visio solis impedit visionem aliorum. sed cum intellectus intellexit maxime intelligibilia, non minus intelligit infima. Cum ergo in Angelis non sit nisi intellectus tantum, ideo cum intellectus Angeli intelligat, & videat ipsam diuinam essentiam, quæ est maximum intelligibile, non minus intelligit, & videt ipsos diuinos effectus, qui sunt minora intelligibilia.

IN C O N T R A R I U M est Diony. circa finem celestis Hierarchię, vbi vult quod multæ rationes sacramentorum, idest effectuum diuinorum latent supernas essentias, idest Angelos, ergo si multæ rationes diuinorum sacramentorum, siue diuinorum effectuum latent Angelos, possunt Angeli in cognitione illarum rationum proficere, & possunt de cognitione illarum ratione illuminari.

Præterea in 6. c. eiusdem libri vult, quod Angeli inferiores per superiores purgantur a nescientia, & illuminantur, & perficiuntur in scientia, quæ non esset, nisi possent proficere in cognitione aliorum effectuum diuinorum.

R E S O L V T I O.

Angeli, & si nudè diuinam essentiam vident, nec nō effectus præsentis, & præteritis, non tamen futuros ad vtrumlibet cognoscunt. & quamuis eam videant, non tamen comprehendunt. Hinc quantum ad futurorum cognitionem proficere possunt.

RE S P O N D E O dicendum, quod Angeli quotquot sunt vident clare, & nudè ipsam diuinam essentiam, & vident ibi omnes effectus præteritos, & præsentis, sed non vident ibi omnes effectus futuros, & maxime contingentes, & fortuitos, qui sunt possibiles ad vtranque partem. quia licet diuinam essentiam videant, eam tamen non comprehendunt omnino, ut videant in ea omnes effectus futuros. Nam, ut dicitur Esai. 41.

Aegid. super ij. Sent. Z z An-

Tomo 3.

Ioan. 1.

Deus speculum.

Tex. c. 7.

Esai. 41.

*Futurorum
cognitio ad
Deum tantū
pertinet.*

Annunciate, quæ futura sunt in futurum, & sciemus, quia *Dij estis vos*. Solius ergo Dei est scire futura, ut futura sunt. Si ergo alij hoc sciunt, hoc est in quantum reuelatum est eis a Deo. quantum ergo ad cognitionem futurorum possunt proficere Angeli quantumcunque beati.

*Dei duplex
scientia.*

Ut ergo melius intelligatur, quod dicitur, dicemus in Deo esse duplicem scientiam, ut communiter dicitur: visionis, & simplicis notitiæ. Scientia visionis dicitur omnium eorum, quæ fuerunt, quæ sunt, & quæ futura sunt, sed scientia simplicis notitiæ dicitur notitia, quam habet Deus non solum de factis & fiendis, sed etiam de possibilibus fieri. Sola autem anima Christi quantum ad numerum scitorum æquatur Deo secundum scientiam visionis, quia scit omnia facta, & futura: sed non æquatur ei etiam, quantum ad numerum scitorum secundum claritatem visionis, quia quantum ad claritatem visionis nulla creatura potest æquari Deo: nec etiam quantum ad numerum scitorum secundum scientiam simplicis notitiæ. Sed omnes Angeli quantumcunque beati non æquantur secundum scientiam, nec Deo, nec etiam animæ Christi. Sciunt enim Angeli beati omnia præterita & præsentia, sed nesciunt omnia futura, & potissime futura contingentia, ea ergo, quæ nesciunt, possunt addiscere, & in cognitione talium possunt Angeli a Deo illuminari, & inferiores possunt hoc modo illuminari per superiores.

Sed si sic dicimus, quod credimus bene dictum, triplex difficultas nobis occurrit, quarum una sumitur prout intellectus angelicus comparatur ad diuinam essentiam. Secunda vero prout diuina essentia comparatur ad suos effectus. Tertia autem prout intellectus Angeli inferioris comparatur ad intellectum superioris.

Propter primum sciendum, quod magna difficultas erit in questione proposita, si intellectus angelicus videns diuinam essentiam comparatur ad huiusmodi essentiam, quam videt. Nam cum scire sit rem per causam cognoscere, & quoniam illius est causa, & quod non contingit aliter se habere, cum ergo ipsa diuina essentia per se, & non per aliquid adiectum sit causa rerum, non videtur possibile, quod aliquis intellectus videat aliquos effectus in diuina essentia, quos non videbat prius, nisi ipse intellectus videat ipsam essentiam clarius, vel magis, quam videret prius. Quod videtur non posse esse, nisi augmentetur suum præmium essentiale, quod est visio diuinæ essentiae.

Sed hæc difficultas tollitur, si consideremus, quomodo diuina essentia est causa rerum. Nam non est causa rerum essentia Dei, nisi prout huiusmodi essentia est ipsa voluntas Dei. Comparantur enim omnia ad Deum sicut artificialia ad Artificem, quia Deus est omnium Artifex, & ex hoc habet omnem virtutem omnia producendi, sed in dispositione artificialium ponitur volun-

tas, ut dicitur in 6. Ethic. quia idem est artificiatum, & volitum, ut ibi dicitur. Totum ergo hoc dependet ex voluntate Dei, ergo prout Deus vult patefacere ea, quæ facturus est, sic Angeli illuminantur de rebus fiendis, ut videant in Deo aliquos effectus futuros, quos prius non videbant. Angeli ergo videntes aliquos effectus in Dei essentia, quos prius non videbant, non propter hoc clarius vident ipsam diuinam essentiam, quam prius viderent, quia ex hoc augmentaretur eorum præmium essentiale, posset tamen concedi cum vident huiusmodi effectus quos prius non videbant, quod vident magis diuinam essentiam non in se, sed in suis effectibus.

Secunda autem difficultas potest ex hac questione sumi, prout diuina essentia comparatur ad suos effectus. Nam diuina essentia est propria ratio cuiuslibet effectus, quia, ut vult Aug. 83. questionum questione de ideis, non eadem ratione formatus est homo, & equus, sed omnia proprijs rationibus sunt condita, ergo non potest Angelus videre aliquem effectum in Deo, nisi videat, & cognoscat, quod diuina essentia est propria ratio illius effectus, propter quod, si proficiat Angelus in cognitione effectuum, videtur quod proficiat in cognitione diuinæ essentiae.

Sed hæc etiam difficultas tolli potest, si consideretur, quomodo perfectiones sunt in Deo. Nam, ut habetur in 5. Metaph. aliquid est perfectum, in quo congregantur perfectiones omnium generum, & ista est perfectio primi principij, ut ait Commen. ibidem. Et licet in Deo sint perfectiones omnium generum, sunt tamen ibi huiusmodi perfectiones sine generibus. quia Deus est sine quantitate magnus, & sine qualitate bonus, ut vult August. Omnes enim huiusmodi perfectiones sunt ipsa diuina essentia, scientia ergo Dei est causa rerum, ut vult Aug. 15. de Trinitate. Et voluntas Dei est etiam causa rerum, ut vult Aug. 3. de Trinitate, sed hoc est prout essentia Dei est sua scientia, & sua voluntas, quia nec scit, nec vult Deus per aliquid adiectum essentiae, sed omnia competunt ei per suam essentiam. Inde est, quod aliqui dixerunt essentiam Dei esse speculum voluntarium, quia prout vult Deus illuminare Angelos, & reuelare eis effectus futuros, sic cognoscunt ibi Angeli huiusmodi effectus.

Sed cor hominis non quiescit, quia semper ad hoc reuertitur: quod si Deus est causa rerum per suam essentiam, non potest creatura aliqua cognoscere effectus diuinos, quos non cognoscebat prius, nisi cognoscat diuinam essentiam magis, quam prius.

Ideo aduertendum, quod ad videndum aliquem effectum in Deo, qui non videbatur prius, sufficit determinatio illius effectus, ut sit in rerum natura determinatus, quod non erat prius, ut si homo potest currere, & non currere, forte hoc latet Angelum, sed si determinet se ad currere, & actu currat, hoc non poterit latere Angelum. Si ergo hoc scit Angelus per scientiam, quam habet de rebus in seipso, mul-

*Et 6. Metaph.
c. 1. & 2.*

Tomo 4.

Tex. c. 15.

*Tomo 3.
Cap. 13.*

*Dubitatio
bona.*

*Deus quia
patro si est
rerum, idem
se, paulo
inferius &
supra. 1. 3.
q. 1. art. 4.*

Tomo 3.
cap. 29.

ro magis hoc scit per scientiam, quam habet de rebus in Deo. quia ut dicit August. 6. de Trin. Ipsam creaturam clarius videt Angelus in verbo, quam in seipso, & seipsos clarius vident Angeli in Dei sapientia, quam in seipsis. Et si sufficit determinatio in effectu, ad hoc quod beati videant illum effectum in Deo, nec propter hoc oportet, quod clarius videant ipsam essentiam Dei; sufficiet huiusmodi determinatio in diuina voluntate, ut quod reueletur Angelis, determinatam esse diuinam voluntatem ad hunc effectum, ad hoc, ut agnoscant illum effectum esse futurum. Nam voluntas Dei est summa, & immutabilis causa rerum. Cum enim reuelatur Angelo, vel cuicunque bono, hunc effectum esse volitum a Deo, scit causam illius effectus, & quoniam illius est causa, & quod non contingit aliter se habere. Propter quod Dio. loquens de illuminatione ait, quod est diuinæ scientiæ acceptio. Ita potuisset dicere si voluisset, quod illuminatio est diuinæ voluntatis expressio, quia & diuina scientia non est causa rerum, nisi, ut se extendit ad voluntatem, quia intellectus extensione fit practicus. Verum, quia illuminatio pertinet ad ad intellectum, quantum ad modum loquendi, quandam proprietatem seruauit Diony. cum dixit, quod illuminatio est diuinæ scientiæ acceptio magis, quam si dixisset: est diuinæ voluntatis expressio, quamuis secundum rem utrumque sit verum, quia in hoc illuminantur Angeli de futuris effectibus, quia de illis effectibus, & circa illos exprimitur eis diuina voluntas. Ipsa ergo diuina essentia est speculum voluntarium. est enim speculum, quia relucet in ea res futura: & est voluntarium, quia sic relucet tibi res futura, ut Deus vult reuelare determinationem suæ voluntatis, quod sint futura.

Tertia autem difficultas posset oriri prout comparatur intellectus Angeli inferioris ad superiorem. Nam cum non solum Deus illuminet Angelos, sed vnus Angelus illuminet alium de effectibus futuris, quia superior illuminat inferiorem; ideo dubitatur quomodo hoc possit esse. Sciendum ergo, quod Deus est in quolibet Angelo bono, & facit suum impetum, & motum in intellectu cuiuslibet Angeli; tamen perspicaciores ex illo impetu, & illo motu illuminantur; minus autem perspicaces non illuminantur, sicut eadē verba Doctoris resonant in auribus cuiuslibet Discipuli: tamen non omnes Discipuli capiunt illa verba, sed perspicaciores multiplicant illa verba, & faciunt minus perspicaces intelligere ea: quia sapientis, & perspicacis est in paucis multa intelligere: rudis, & hebetis est econuerso. Ideo vult Diony. quod Angeli habeant dentes, per quos diuidunt conceptus suos. Ex illo ergo vno impetu facto in omnes Angelos non illuminantur omnes, sed perspicaciores, & superiores, qui illuminati illuminant alios. Patet ergo, quomodo in effectibus futuris possunt illuminari Angeli superiores, & per superiores tanquam per

A magis perspicaces illuminantur inferiores, absque eo, quod clarius videant diuinam essentiam, sed ex impetu, vel ex motu facto in intellectu Angelorum, per quem fit expressio diuinæ voluntatis circa futuros effectus.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, quod Angeli quantum ad cognitionem naturalem dicuntur illam accepisse totam simul, quantum ad species, quia post creationem eorum non fuit eis aliqua species impressa, tamen non habent huiusmodi scientiam totam simul, quin in ea proficiant ex determinatione rerum in esse, quia futura contingentia non sunt eis nota, nisi cum determinantur in effectu. De eo vero, quod addebatur de merito, & præmio; dici potest, quod illuminatio Angelorum de effectibus futuris non est de his, quæ directe cadunt sub merito, vel sub præmio: sed de his, quæ Deus vult eis reuelare. Sicut ergo naturalis eorum cognitio potest augmentari, & crescere; sic in cognitione supernaturali possunt augmentari, & proficere prout Deus vult eis suam voluntatem de futuris effectibus patefacere.

Ad secundum patet solutio per iam dicta, quia Angeli non proficiunt in cognitione diuinæ essentiae secundum se, sed secundum suos effectus.

Ad tertium dicendum, quod Angeli vident clare ipsum verbum, sed non comprehendunt ipsum, nec ex hoc vident omnes rationes, quæ sunt in ipso, ut ex hoc sciant quid Deus sit factururus, & quid non factururus, nisi in hoc reueletur eis diuina voluntas.

Ad quartum dicendum, quod omnia sunt in Deo sicut in causa: & si dicuntur ibi esse res sicut in speculo, illud speculum dicitur esse voluntarium, quia omnes effectus dependent a diuina voluntate, propter quod sicut vult eis reuelare suam voluntatem, sic dicitur eos illuminare de suis futuris effectibus.

Ad quintum dicendum, quod intellectus angelicus, quia non cognoscit effectus futuros; non est hoc, quia impediatur ex essentia diuina, quæ est maximum intelligibile, sed quia hoc excedit naturam suam, ut non intelligat futura, nisi ut sunt determinata, vel in se, vel in sua causa naturali, vel in di-

uina voluntate. Et ideo hoc modo illuminantur de futuris contingentibus, prout circa huiusmodi effectus reuelatur eis determinatio diuinæ voluntatis.

Angelorum
naturalis co-
gnitio.

* Scientia
Dei quō sit
causa rerū.
Idē fere pau-
lo superius.
& d. 3. q. 4.
at. 4. ubi de
clarauimus
quō scientia
Dei est causa
sacrarum &
econuerso.

Angelus in-
ferior quō
illuminetur
a superiori.

Angelorum
dentes.